

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 32
7/2017
18. február 2017

Cena 0,50 €

Ludovít Štúr

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

JUBILUJÚCI IGOR VÁLEK
V LITERÁRNEJ BILANCI
Strana 4.

VIACRÝCHLOSTNÁ ÚNIA
JE EURÓPSKA REALITA
Strana 5.

EXPERT LUBOMÍR PAJTIKA
O ŠKOLSTVE A REFORMÁCH
Strana 6.

NA JAR AZDA VYKLÍČIA
AJ ZAMRZNUTÉ ÚROKY
Strana 7.

HUMENČAN ŠTEFAN THOMÁN
- ZLOŽITÝ NÁVRAT DO RODISKA
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Predstavte si nejakú dopravnú spoločnosť, ktorá sa rozhodne, že bude svojich zákazníkov oslovovať originálnym reklamným sloganom. Ten slogan by mohol mať aj takúto podobu: „Naši vodiči pred semaformi zastavia, keď svieti červená.“ A vy sa možno budete pýtať, či vodiči iných firiem na červenú nezastávajú? Alebo či je to jediná dopravná spoločnosť na Slovensku, ktorej vodiči neporušujú zákonom stanovené dopravné pravidlá?

Predchádzajúce riadky sú zaiste len fikcia. Predovšetkým v doprave. Ale čuduj sa svete, až takou fikciou nie sú v niektorých iných oblastiach nášho života. Povedzme v masmediálnej praxi. Verejnoprávnym médiám, v našom prípade je to RTVS, plynie zo zákona povinnosť neprerušovať program vysielaním reklám. Napokon väčšina poslucháčskeho a diváckeho zázemia o tom dobre vie. Okrem iného reagujú aj tak, že istá časť divákov radšej pozerá na slabší program vo verejnoprávnej televízii ako na nejaký, hoci atraktívny programový titul komerčnej televízie, lebo ten je prerušovaný aj niekoľkokrát týždennými reklamnými blokmi. Naša verejnoprávna televízia nám pred časom teatrálnu a pompéžnu oznamovala, že ona svoje programy reklamami neprerušuje. Ako keby objavili teplú vodu! Ale to nestačilo. Donedávna po každých televíznych správach sme počúvali a čítali takéto reklamné slogany: „Sledovali ste najobjektívnejšie správy RTVS.“ A vy sa možno pýtate: aké iné ako objektívne správy má vysielat' verejnoprávna televízia? A keď už „najobjektívnejšie“, tak v porovnaní s kým a s ktorou televíziou sú tieto správy také výnimočné? A nemalo by to byť samozrejmom povinnosťou, aby také boli?

Pokiaľ ide o konkurenciu televízií, tak verejnoprávnej televízii môže konkurovať nie komerčná, ale len iná verejnoprávna televízia, trebárs česká alebo maďarská. Ale čo sa stalo? Šiesteho februára t. r. sme sa v tých „najobjektívnejších“ správach dozvedeli výsledok reprezentatívneho diváckeho prieskumu, ktorý ukázal, že najobjektívnejšie správy má podľa mienky divákov komerčná televízia Markíza. Takto sa teda skončilo dlhodobé a nezmyselné ťaženie sebaobdivujúcou a sebapropagujúcou RTVS.

Milan POLÁK

Kriminálna polícia obťažovala slovenského historika európskeho významu Žeby sa vrátili totalitné metódy?

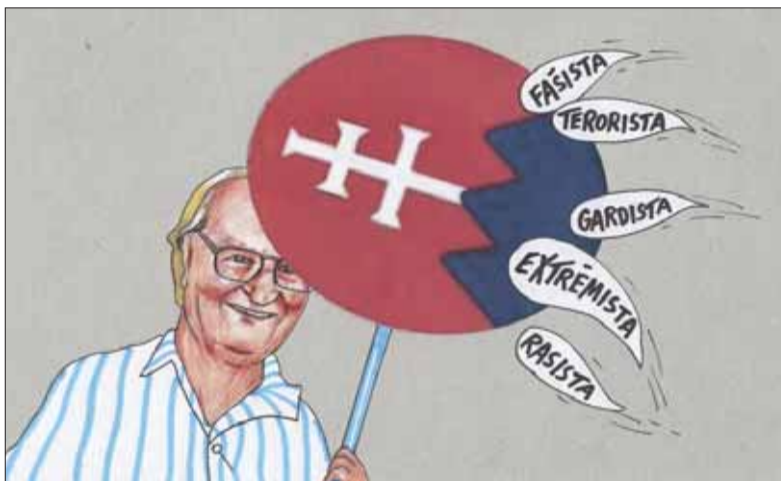
Maroš SMOLEC – Fotomontáž: Andrej MIŠANEK

Príslušníci kriminálnej polície navštívili tretieho februára 2017 bratislavský byt renomovaného slovenského historika európskeho významu profesora Milana S. Ďuricu. Policajti síce do bytu nevstúpili – nemali povolenie na domovú prehliadku –, ale opatrovateľke 92-ročného profesora kládli otázky týkajúce sa vydania historického kalendára, v ktorom je vyobrazený prezident prvej Slovenskej republiky Jozef Tiso. Podľa denníkov Pravda a N, ktoré na kalendár upozornili verejnosť i políciu, na dobových fotografiách J. Tiso údajne hajluje. Slovenské národné noviny z prostredia polície zistili, že kriminalisti preverujú, či vydaním kalendára nebol spáchaný trestný čin propagácie fašizmu.

„Pýtali sa na Ústav dejín kresťanstva ako vydavateľstvo spomínaného kalendára. Ja som ten ÚDK založil a vydal v ňom sériu malých publikácií. Už niekoľko rokov som sa od akejkoľvek činnosti utiahol. Mám už deväťdesiatdva rokov. S vydaním kalendára nemám nič do činenia,“ uviedol pre Slovenské národné noviny profesor.

LEN ZASTRAŠOVANIE?

Matica slovenská je znepokojená takýmto postupom a podľa nej ide o šikanie slovenského historika. Sám profesor takýto akt porovnal s praktikami bolševizmu. Členovia predsedníctva Matice slovenskej sa 7. februára zaoberali aj touto „nečakanou návštevou“. „Matica so znepokojením prijala správu, že hneď po ustanovení špeciálnej protixtrémistickej jednotky došlo k šikaniu uznávaných slovenských historikov. Vo verejnosti vznikajú oprávnené otázky, či to má znamenať, že vydávanie historických prameňov smerujúcich k objasňovaniu slovenských dejín a ich nikým neusmerňovaná interpretácia je prejavom extrémizmu? Či my Slováci sme na rozdiel od ostatných civilizovaných národov Európy povinní sústavne sa bičovať svojimi dejinami? Či nesmieme dospieť a pravdivo uzavrieť svoju minulosť ako predpoklad slobod-

nej budúcnosti? Sme presvedčení, že konečne musíme začať hľadať cestu k sebe, a nie od seba ako dediči SNP, ale i marca 1939, lebo obe tieto udalosti úzko súvisia a naša prítomnosť je aj ich výsledkom. (...) Ak Matica slovenská má právo či dokonca povinnosť vyslovať kritické sudy na adresu rôznych počínov, ktoré sa na Slovensku dejú, potom upozorňujeme na nebezpečnosť radikalizácie spoločnosti, k čomu môžu prispieť aj nepremyslené kroky štátnej moci.“

ŌČIERŇOVANIE MATICE

Matica slovenská bola s vydaním spomínaného kalendára spájaná tiež. Denníky Pravda a N sa

pýtali, prečo sa kalendár predáva v bratislavskom kníhkupectve, kde sa predávajú aj tituly Vydavateľstva Matice slovenskej. Obe periodiká sa snažili účelovo spojiť s kalendárom aj Maticu. Tá to odmietla. Pisomné kompletne vyjadrenie už, pravda, nezverejnila. Preto tak konáme my: „Matica slovenská nemá s vydaním uvedeného kalendára nič spoločné. Nie sme autorom ani vydavateľom kalendára. Nevstupujeme do obsahu titulov, ktoré vydávajú iné vydavateľstvá. Nemáme na to právo. Vydavateľstvo Matice slovenskej takéto tituly nevydáva. Matica slovenská dokonca zastavila vo svojej tlačiarni tlač Hitlero-

vej knihy Mein Kampf. Usilujeme sa o vydanie knihy o Slovákoch, ktorí zachraňovali Židov počas deportácií. Sme si vedomí, že obdobie druhej svetovej vojny našich dejín vyvoláva v spoločnosti rozporuplné reakcie. K tzv. bielym miestam slovenskej histórie, medzi ktoré patrí aj obdobie prezidentovania J. Tisa, ako národná kultúrna inštitúcia dlhodobšie vyzývame renomovaných slovenských historikov, aby pripravili celospoločenskú konferenciu, na ktorej by spoločne zhodnotili jeho osobu v historických súvislostiach nášho národa. Predchádzalo by sa zbytočným emociám a podobným konaniam.“

VYJADRENIE KŇAZA

Vydavateľom kalendára bol Ústav dejín kresťanstva (ÚDK), ktorý síce založil M. S. Ďurica, ale v súčasnosti ho vedie katolícky kňaz Ján Košíar. V čase uzávierky tohto vydania SNN ho zatiaľ kriminálna polícia nekontaktovala. Je preto záhadou, že 92-ročného profesora kontaktovali a aktuálneho riaditeľa ÚDK nie. J. Košíar pre portál Hlavné správy objektívne skonštatoval: „Na ich (kriminalistov) obranu treba povedať, že boli v oblekoch, slušní, žiadni kukláči. Priamo s pánom profesorom ani nehovorili, hľadali tam mňa ako riaditeľa Ústavu dejín kresťanstva.“

3 OTÁZKY PRE:

Milana Stanislava ĎURICU, historika európskeho významu

Bolševici majú strach z pravdy

• Po zverejnení informácií, že Ústav dejín kresťanstva (ÚDK) vydal kalendár s vyobrazením prezidenta prvej Slovenskej republiky Jozefa Tisa, ktorý údajne podľa denníkov Pravda a N hajluje, navštívili váš príslušníci kriminálnej polície. O čo sa zaujímali?

Policajti mi zavonili pri mojich dverách, do bytu však nevstúpili. Komunikovala s nimi moja opatrovateľka. Ja som práve odpočíval v inej izbe. Ako mi referovala, pýtali sa na Ústav dejín kresťanstva ako vydavateľstvo spomínaného kalendára. Ja som ten ÚDK založil a vydal v ňom sériu malých publikácií. Už niekoľko rokov som sa od akejkoľvek činnosti

utiahol. Mám už deväťdesiatdva rokov.

• Na čo konkrétne sa v súvislosti s vydaním inkriminovaného kalendára pýtali? Ako ste sa na jeho zostavení a vydaní podieľali?

S vydaním kalendára ja osobne nemám nič do činenia. Ako vydavateľstvo kalendára uviedol ÚDK jeden z mojich bývalých spolupracovníkov Ján Košíar. Ak sa kalendár niekomu nepáči, má právo vysloviť svoju mienku. Všetci však dobre vedía, kto je za Denníkom N a Pravda. Iba bolševické systémy vidia v slobode tlače niečo hrozné. V demokratických štátoch sa rešpektuje sloboda v tom, že ak sa uverejní historická

fotografia, musí to zodpovedať historickej skutočnosti.

• Čo bolo zámerom pri vydaní tohto kalendára? Nevnímate jeho vydanie ako propagáciu extrémizmu na Slovensku?

ÚDK nemal nijaké osobitné zábery s kalendárom. Mladý historik prišiel s tým, že vydáva nový slovenský kalendár, či ho môže uviesť ako vydavateľstvo ÚDK. Vedúci vydavateľstva to odsúhlasil. ÚDK od svojej existencie vždy podporoval mladých autorov, aby sa mohli predstaviť verejnosti svojou prácou.

Zhovárať sa Maroš SMOLEC
Foto: archív SNN

V SNN 8/2017
SI PREČÍTAŠ

■ Spisovateľ, historik a básnik Miroslav Pius vo februári oslávil sedemdesiatpäť rokov
■ Jednotný základ a rovnaká daňová sadzba spoločnú menu euro posilnia
■ V kaštieli v Snine bude až do konca mesiaca príťažlivá výstava Chlieb duše

Nepolitická ombudsmanka sa zasahovaniu do politiky nevyhla Ľudské práva bude strážiť Mária Patakyová

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: internet – uniba.sk

Päťročné funkčné obdobie súčasnej ochrankyne ľudských práv Jany Dubovcovej sa skončí 28. marca. Národná rada SR 8. februára zvolila za jej nástupkyňu Máriu Patakyovú. O post ombudsmana sa uchádzali traja kandidáti, ktorých si 7. februára vypočuli poslanci ľudsko-právneho výboru. Ten rozhodol, že Mária Patakyová, navrhovaná stranou Most – Híd s podporou Smeru-SD a SNS, Janka Šípošová, kandidátka opozičných strán SaS a OĽaNO-NOVA, a Anton Čulen, ktorého nominovali poslanci za ĽSNS s podporou nezávislého poslanca Petra Marčeka, splňajú podmienku na voľbu ombudsmana a všetci traja postúpili do volieb v NR SR.

Koho navrhovali politické strany za obhajcov ľudských práv?

■ VIZITKY KANDIDÁTOV

Mária Patakyová je prorektorka Univerzity Komenského v Bratislave pre legislatívu. Podľa navrhovateľov je uznávaná odborníčka a autorka v oblasti práva s dlhoročnými skúsenosťami doma i v zahraničí. V oblasti ľudských práv pôsobí ako zástupkyňa UK v Európskom medzinárodnom centre, prostredníctvom ktorého sa realizuje študijný program zameraný na ľudské práva

a demokratizáciu. Priznala, že bola členkou komunistickej strany.

Janka Šípošová bola poslankyňa NR SR za OĽaNO. Podľa opozičných navrhovateľov je erudovaná odborníčka a dlhoročná aktivistka v oblasti ľudských práv, osobitne obetí trestných činov, násilia a prenasledovania. Ako povedala, je členka občianskeho združenia Konfederácie politických väzňov, ktoré donedávna viedol zosnulý Anton Srholec. Anton Čulen je podľa navrhovateľov známy verejný aktivista a disident, ktorý sa dlhodobo anga-

žuje na prospech ochrany predovšetkým sociálnych a náboženských práv občanov Slovenskej republiky. Stal sa predsedom občianskeho združenia Aliancia za nevedu a členom organizácie Politickí väzni, Zväz protikomunistického odboja.

■ OPORA V NEZÁVISLOSTI

Podľa zákona za ombudsmana možno zvoliť občana Slovenskej republiky, ktorý v deň voľby dosiahol vek tridsaťpäť rokov, má spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu, je bezúhonný a jeho

Nová ombudsmanka Mária PATAKYOVÁ.

vzdelanie, schopnosti, skúsenosti a morálne vlastnosti dávajú záruku, že funkciu verejného ochrancu bude riadne vykonávať; nie je členom politickej strany ani politického hnutia, má trvalý pobyt na území SR a súhlasí s voľbou za verejného ochrancu práv. Ombudsman je nezávislý orgán, ktorý v rozsahu a spôsobom ustanoveným zákonom chráni základné práva a slobody fyzických a právnických osôb.

Kandidáti sa verejnosti predstavili nielen prostredníctvom gesč-

ného výboru NR SR, ale aj prostredníctvom Slovenského rozhlasu a televízie TA3.

■ ČULEN NEPREŠIEL

Vo výbore navrhol poslankyňa Zuzana Zimenová (nezaradená, kandidovala za Sieť) uznesenie, ktorým by výbor neodporúčal A. Čulena na hlasovanie do NR SR. Vraj z morálneho dôvodu. Návrh neprešiel. Verejne podporil pochod Príde za práva neheterosexuálnych ľudí tak, ako to robila doterajšia ombudsmanka Jana Dubovcová, by nechcel ani jeden z kandidátov na jej miesto. Napriek tomu Janka Šípošová mienila pokračovať v práci Dubovcovej a Patakyová vyhlásila, že tiež mieni pokračovať v jej kritickom tóne. Čulen zasa hovoril o tom, že by chcel priblížiť verejného ochrancu ľudských práv bližšie k občanom.

Zvolená ochrankyňa ľudských práv má skúsenosti s obchodným právom. Vo funkcii by chcela podporiť nezávislosť ombudsmana, zamerať sa na ochranu ľudí, ktorých sloboda je obmedzená, a na dodržiavanie ľudských práv seniorov. Sledovať plánuje aj prietahy v súdnom konaní.

Aj malé zázraky v parlamente vedú k veľkým úspechom Ústavná ochrana pôdy parlament spája

Ivan BROŽÍK – Foto: archív autora

Koaličná SNS účinne bojuje proti špekulatívnemu výkupu slovenskej pôdy. Je rozhodnutá zabrániť mu zmenou ústavného zákona, ktorý počas dvanástej schôdze Národnej rady SR predstavila poslankyňa Eva Antošová. A nielen to, poslanci návrh posunuli do druhého čítania viac ako ústavnou väčšinou hlasov.

Poslanec SNS Tibor Bernaták už pred predložením návrhu varoval: „V súčasnosti je Slovenská republika vystavená hrozbe tzv. špekulatívneho výkupu poľnohospodárskej pôdy, preto SNS predkladá návrh ústavného zákona, ktorý má za cieľ zakotviť rámec ochrany pôdy pred takýmto špekulatívnym výkupom, ktorý by mohol mať rozsiahle negatívne následky.“

■ PÔDA NIE JE TOVAR

Za špekulatívny výkup poľnohospodárskej pôdy sa považuje jej výkup s cieľom nevyužívať poľnohospodársku pôdu na účely poľnohospodárstva. SNS považuje pôdu za národné bohatstvo, ktoré je

Pôda je nenahraditeľné prírodné bohatstvo – nie je tovar ani objekt kšeftov!

nenahraditeľné, nedá sa vyrobiť a v živote človeka má pôda podobne ako voda nezastupiteľný význam. Novelizácia článku 20 a článku 44 Ústavy Slovenskej republiky v podstate vyjme pôdu ako bežnú komoditu z tovarových skupín a prestane byť voľne predajným tovarom.

■ ZA BAGATEL

Ochrana pôdy má národnú a celoeurópsku dimenziu a vyžaduje si, aby členské štáty Európskej únie vykonávali k tomu národnú a aj medzinárodnú relevantnú politiku. Poľnohospodárska pôda a lesné pozemky sú hlavnou zložkou životného prostredia a sú prírodným zdrojom národného bohatstva krajiny. Pôda je neobnoviteľný prírodný zdroj. Jej ochrana je preto nevyhnutná. Starostlivosť o pôdu je prejavom vyspelosti štátu a kultúrnej úrovne jeho obyvateľstva. Takú bezbrehú liberalizáciu kšeftovania s pôdou, aká je na Slovensku, nenájdeme asi v nijakej krajine.

Ak porovnáme ceny za hektár poľnohospodárskej pôdy možno iba

trpko konštatovať, že na Slovensku sú oproti krajinám EÚ dvakrát až šesťdesiatkrát nižšie. Na Slovensku už máme celé regióny, ktoré by pokojne mohli vztýčiť štátnu vlajku iného štátu – pretože tamojšia pôda je vo vlastníctve cudzincov. Čo tiež priam kole oči každého dobrého hospodára, je smutná skutočnosť, že aj najbonitnejšiu, kedysi najúrodnejšiu pôdu dnes zakrývajú obrovské logistické komplexy a je bez úžitku. Naopak, možno o desiatky rokov neskôr budeme musieť veľmi vážne riešiť jej ekologické poškodenia spôsobené nepoľnohospodárskymi aktivitami na jej povrchu. Podľa doterajšieho priebehu posudzovania novely Ústavy SR v parlamente možno predpokladať, že už na marcovej schôdzi NR SR prejde v hlasovaní hladkou ústavnou väčšinou. Za zmenu sa totiž stavia rovnako koalícia, ako aj opozícia. Pôda sa tak paradoxne v našom zákonodarnom zbore môže stať iniciátorom trendu, na základe ktorého by v budúcnosti slovenské záujmy mohli byť nadradené záujmom straníckym.

VŠIMLI SME SI

Slovenská veda je ešte stále takpovediac mediálnou popoluškou. Aj v prípade vyznamenani od prezidenta republiky Andreja Kisku sa viac písalo o (ne)udelení vyznamenania umelcom a vedci sa akosi zo správ vytratili. Nie inak to bolo aj pri nedávnom udeľovaní ocenenia Krištáľové krídlo. Pokúsime sa to aspoň čiastočne napraviť. Veľká porota Krištáľového krídla rozhodla o finálových nomináciách na Krištáľové krídlo za rok 2016 v oblasti medicína a veda a vyhlásila troch finalistov.

Krištáľové krídlo aj pre vedu

Vedec Michal MEGO preberá poctu.

Boli to vedci: Matej Ruttkay, Špičkový archeológ. V roku 2016 dosiahol viaceré medzinárodné významné vedecké výsledky. Unikátny je jeho objav paláca s masívnou kamennou vežou nájdeného pri výskume starokresťanskej osady zo 7. – 8. storočia na ostrove Fajlaka v Arabskom zálive. Je to

dôkaz, že už v tomto období ľudstvo využívalo domyselný chladiaci systém. Michal Mego. Popredný slovenský onkológ, kliník aj vedec. V roku 2016 publikoval sedemdesiat vedeckých prác, v ktorých rozvíja nové významné poznatky o cirkulujúcich nádorových bunkách, ktoré sú súčasťou procesu metastázovania a majú význam ako indikátory prognózy a odpovede na liečbu u onkologických pacientov. Prvý opísal nový podtyp cirkulujúcich nádorových buniek odolných voči chemoterapii. Poznatky získané výskumom priamo využíva aj v klinickej práci. Milan Profant. Špičkový slovenský otorinolaryngológ, člen svetových otorinolaryngologických organizácií a od roku 2016 aj generálny tajomník Medzinárodnej federácie ORL spoločnosti. V roku 2016 uskutočnil operáciu vnútorného implantátu s elektródou nového typu. Deti, ktoré sa narodili bez sluchu, vďaka týmto operáciám počujú, tancujú, spievajú a hrajú na hudobné nástroje.

Z uvedeného vidíme, že na Slovensku máme skutočne vedcov svetového mena. No a keď sa vrátíme naspäť k spomínanému oceneniu, Krištáľové krídlo napokon získal Michal Mego. V mene SNN mu srdečne blahoželáme!

Text pod foto: doc. Michal MEGO, LF UK

Kongres slovenskej inteligencie odsudzuje bezočivý maďarizačný akt Načo sú dvojazyčné tabule na železničniciach!

Kongres slovenskej inteligencie na svojom rokovaní v Ružomberku 7. februára tohto roka s pohoršením prijal informáciu o nariadení ministra dopravy Ľudovíta Ľudovíta zaviesť dvojazyčné tabule na železničných staniach na tzv. menšinových územiach. V praxi ide – ako vlastne vždy – o maďarskú menšinu, keďže nijaká iná podobná (nad)práva nežiada a nežiada.

„Maďarskí politici majú dnes v rukách miestnu samosprávu, kultúru i školstvo v južných oblastiach Slovenska a svoj ‚vykolikovaný‘ priestor pomaly, ale isto zo zvrchovanosti SR vyčleňujú,“ hovorí sa vo vyhlásení Kongresu slovenskej inteligencie, ktorého text publikujeme ďalej v plnom znení, keďže redakcia Slovenských národných novín sa s ním v predmete kritiky zmeny názvu päťdesiatich piatich železničných staníc, na ktorých pribudnú maďarské označenia, plne stotožňuje.

„Nastolenie dvojazyčnosti na železničniciach je jedným z posledných krokov, ktoré maďarská politika na ovládnutie svojho záujmového teritória potrebuje. Je nielen hrubým porušením zákona o štátnom jazyku, zákona o používaní jazykov národnostných menšín a nariadenia vlády Slovenskej republiky o zozname obcí, ale aj štátnej suverenity Slovenskej republiky.“

Trpkým paradoxom je, že prichádza v predvečer 25. výročia vyhlásenia zvrchovanosti Slovenska. A priam šokujúce, že sa tak deje v čase, keď súčasťou vládnej koalície je Slovenská národná strana,

ktorá svoju politiku od roku 1990 stavala na ochrane národnostn-

ČO INÍ NEPÍŠU

nych a jazykových práv Slovákov. Z tohto pohľadu máme odôvodnené

obavy o hodnotovú i morálnu orientáciu súčasných vládnych predstaviteľov. Sme presvedčení, že preferencie vládnych, tzv. slovenských politických strán budú klesať aj naďalej vďaka takýmto osudovým rozhodnutiam.

Z pozície Kongresu slovenskej inteligencie vyzývame preto vládu SR, poslancov NR SR i všetkých kompetentných, aby prijatiu tohto nehorázneho maďarizačného nariadenia zabránili a svoju pozornosť začali konečne venovať zlepšeniu ťaživej situácie Slovákov na juhu.“ Toľko vyhlásenie Kongresu slovenskej inteligencie.

Slovenské národné noviny na bezprecedentnú rozpinavosť maďarských šovinistov aj v tejto súvislosti viackrát upozorňovali. Písali sme nielen o zámere pridať k názvom železničných staníc na slovenskom území maďarské pomenovania, ale aj o rovnako bezočivom počínaní maďarónov v Gemeri, kde v Rimavskej Sobote mienia postaviť Park Soboťanov so sochami viac ako kontroverzných a proti Slovensku nepriateľských osôb...

(red)

Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Pochybné divadelné asociácie

Eva ZELENAYOVÁ

Projekt Natálka začal svoju púť po stredných školách. Na facebookovej stránke Bratislavský kraj, najlepšie miesto pre život jeden z jej príspevkov 6. februára avizoval, že „bratislavský župan Pavol Frešo diskutuje so žiakmi pezinského gymnázia. Tí si dnes pozreli inscenáciu Natálka – projekt proti extrémizmu, príbeh o rómskom dievčatku, vychádzajúci zo skutočnej udalosti.“

Inscenácia z dielne Činohry Slovenského národného divadla mala premiéru 5. decembra 2016 v modrom salóne SND. Odborným garantom projektu bol známy exponent Fedor Gál. Bratislavský samosprávny kraj spolu so Slovenským národným divadlom a OZ Living Memory 6. februára 2017 po prvýkrát predstavili hru Natálka priamo v škole.

Podľa stránky na sociálnej sieti „žiaci pezinského gymnázia tak nielenže videli hru o zverstvách, ktoré dokáže napáchať nenávisť, ale po predstavení o nich aj diskutovali priamo s historikom“. Ďalšie predstavenia hry by mali zhladnúť deti troch bratislavských škôl. Ak nezakročí Generálna prokuratúra SR. Prečo?

V ostatnom čase je slovenská verejnosť priam hystericky zaplavovaná témami s jediným cieľom – boj proti extrémizmu a fašizmu. Verejnosť začína byť z toho už unavená najmä preto, že sa zameriava najmä na prvú Slovenskú republiku. Namiesto toho, aby sa o nej diskutovalo, zatvára sa do trinásť komnaty s názvom fašizmus. Ide to tak ďaleko, že dramaturgička hry Natálka Miriam Kičiňová na otázku, aká motivácia viedla

tvorcov tejto hry (z českého prostredia) k spojeniu sošky Nepoškvrnenej Panny Márie so symbolom hákového kríža, odpovedala protiotázkou: „Neviete, že na čele Slovenského štátu stál katolícky kňaz?“

KOMENTÁR

Katolícky aktivista z Aliancie za nedeľu A. Čulen podal na Generálnu prokuratúru podnet na uvedenú hru, lebo sa domnieva, že inscenáciou Natálka došlo k spáchaniu trestného činu hanobenia národa, rasy a presvedčenia. V podaní sa konštatuje, že počas inscenácie „postava maskovaného muža napíše na tabuľu výroky ‚Na stráž!‘ a ‚Do plynu‘ a k výrokom dokreslí hákový kríž. V niektorom ďalšom

výstupe je hákový kríž prekrytý soškou Panny Márie.“

Oznamovateľ v podaní tvrdí, že hákový kríž je symbolom hnutia NSDAP, ktorého ideológia v minulosti smerovala k potlačeniu základných práv a slobôd osôb. Hlásala rasovú, etnickú, národnostnú a náboženskú nenávisť i nenávisť proti inej skupine osôb a zdôrazňuje, že tieto skutkové podstaty sú na Slovensku trestné a hnutia, ktoré sa zastrešujú hákovým krížom, sú považované za kriminálne a stíhané. Pannu Máriu charakterizuje ako ústrednú postavu najväčších kresťanských denominácií, ktorá požíva v rímskokatolíckom, gréckokatolíckom a pravoslávnom náboženskom vyznaní zvlášť veľkú náboženskú úctu. Prekáža mu, že „autori inscenácie navrhli a herci realizovali kompozíciu, v ktorej dochádza k prekrytiu zakázaného symbolu kriminálneho hnutia stojaceho mimo zákona náboženským predmetom, stvárajúcim ústrednú postavu rímskokatolíckeho náboženského vyznania“. Je presvedčený, že tým sa detskému divákovi podšúva prvoplánová obrazová metafora: Za katolic-

kým náboženstvom sa skrýva nenávisť a zločin alebo katolícke náboženstvo obhajuje zločin.

V noci z 18. na 19. apríla 2009 vo Vítkove na Opavsku štyria českí neonacisti zapálili pomocou troch zápalných fliaš dom obývaný rómskou rodinou. Dvojročná Natálka pritom utrpela život ohrozujúce popáleniny tretieho a štvrtého stupňa na vyše osemdesiatich percentách tela. Tento zločin sa stal ústredným motívom hry Natálka. V podaní na Generálnu prokuratúru SR sa konštatuje, že nejestvuje dôkaz o tom, že by katolícka cirkev, registrovaná v Českej republike, zločin ťažkého ublíženia na zdraví maloletej Natálie nejako schvaľovala, ospravedlňovala alebo propagovala. Tým viac zaráža, že na prikrýtie zločinu nacizmu sa použilo katolícke náboženstvo. Nemožno obísť ani skutočnosť, že na zločin českých náckov boli zneužitými prvkami, charakterizujúcimi prvú Slovenskú republiku. Čulen žiada Generálnu prokuratúru SR vyšetriť, či pri predstavení nedochádza k naplneniu skutkovej podstaty niektorého z trestných činov.

Polícia nechodí na návštevy!

Maroš SMOLEC, šéfredaktor SNN

Profesor Milan Stanislav Ďurica je katolícky kňaz a historik európskeho formátu. Za svoju vedeckú a kultúrnu činnosť získal najvyššie občianske vyznamenanie Veľkého dôstojníka Radu za zásluhy Talianskej republiky, ktoré prevzal z rúk prezidenta Talianska. Rímska Accademia Teatina per le Scienze ho počtala titulom čestného akademika. Študoval v Turíne, Ženeve, Louvaine a postgraduál absolvoval vo Viedni, v Padove, Bonne a Kolíne. Teologickú dizertáciu písal o Turínskom plátne. Za doktora politických vied v Padove sa habilitoval v roku 1961 doktorskou tézou Slovensko a jeho vzťahy s Trefou ríšou od Mníchovskej dohody do vypuknutia druhej svetovej vojny (podľa uverejnených a nepublikovaných nemeckých diplomatických dokumentov). Téza

neskôr vyšla knižne. Podľa Wikipédie sa v roku 1956 stal profesorom teológie na Saleziánskej vysokej škole teologickej v Abano Terme, v roku 1963 bol asistentom profesora, od roku 1967 profesorom politických a ústavných dejín východo-

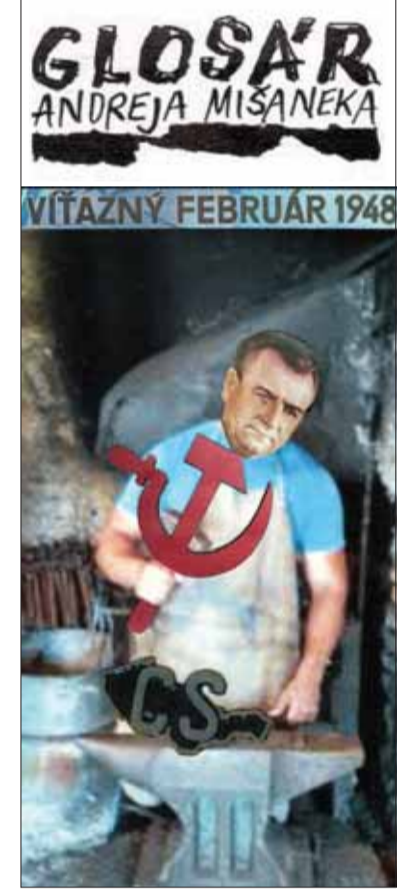
POZNÁMKA

európskych krajín a istý čas aj prednášajúcim slovenského jazyka na Padovskej univerzite. Pôsobil tam až do dôchodku v roku 1997. Zároveň pracoval aj v Ústredí slovenského katolíckeho študentstva a bol spoluzakladateľom a generálnym tajomníkom Ústredia slovenských katolíckych intelektuálov, členom predsedníctva a neskôr predsedom Slovenského ústavu v Ríme, ako aj redaktorom jeho ročenky Slovak Studies. V súvislosti

s prípravami a priebehom Druhého vatikánskeho koncilu bol odborným poradcom (peritus) pápežskej komisie pre disciplínu kléru a laikov. V roku 1969 otvoril stredisko východoeurópskych štúdií. Založil a redigoval ročenku Inštitútu slovanskej filológie pri Univerzite v Padove Il Mondo Slavo. Bol spoluautorom viacerých encyklopédií vo svete. Je výborný znalec západných archívov a knižníc. Od roku 1993 pôsobí ako profesor cirkevných dejín na Cyrilo-metodskej bohosloveckej fakulte UK v Bratislave. Na Slovensku sa pričínil o založenie Slovenského historického ústavu v Ríme a Ústavu dejín kresťanstva (1996). Je expertom na historické obdobie prvej Slovenskej republiky. Napísal monografiu o Jozefovi Tisovi a Milanovi R. Štefánikovi. Je autorom významnej publikácie Dejiny Slo-

venska a Slovákov, ktorá bola učebnou pomôckou v školách pri výučbe dejepisu. Toto výnimočné historio-graphické dielo lexikónovou formou ponúka čitateľovi tisíce informácií o slovenskej histórii od jej začiatkov. Na Vianoce v roku 1997 úplne stratil sluch. O rok neskôr sa vrátil na Slovensko.

Možno jeho životopis a tvorba, ktorú sme v skratke priblížili, bola dôvodom, že ho nedávno navštívili dvaja príslušníci kriminálnej polície v jeho súkromnom byte. Chceli ho vypočuť, prečo Ústav dejín kresťanstva, ktorý tiež zakladal, vydal kalendár s dobovými fotografiami prezidenta prvej Slovenskej republiky Jozefa Tisa. S políciou komunikovala jeho opatrovatelka a odpovedala na otázky, kto je aktuálne riaditeľom ústavu. Potom odišli. Podľa svedectiev boli v civile a správali sa slušne. Mój kolega Emil Semanco na sociálnej sieti napísal, že polícia nikoho len tak nenavštevuje. Vrcholom tejto frašky je však fakt, že konala na základe nafúknutých článkov protislovenského Denníka N a denníka Pravda. Dokonca sa snažili do toho zaplietť aj Maticu slovenskú. Toto im, našťastie, nevýšlo. Ale čo bude nasledovať...?

SPOZA OPONY

Po vyše desiatich rokoch mi odišiel počítač. Teda neodíšiel, neodkráčať – prestal byť funkčný. Podarilo sa mi zachrániť jeho pamäť, teda úložisko, hovorí sa tomu hard disk. A z neho som si stiahol na kľúčik, ktorý sa volá USB, všetky dáta z obrazovky i dokumentov. Takže, čo som mal vo veľkej mašine, teraz mám na takom malom privesku. A môžem ho čítať a pozerať kdekoli. Keďže mám internetové pripojenie, ale nemám PC, vybral som sa do spoločnosti, aby som zrušil pripojenie, ktoré už vyše desať rokov platím. Za zrušenie však treba zaplatiť osemdesiat eur za predčasné zrušenie služby, ktorú mi poskytujú. To, že ja mám len drôt, ale nie služby, to neplatí. Požiadal som o preverenie, prečo mám platiť až do roku 2018. Preverovali to v decembri. Išiel som sa spýtať na výsledok v januári, znovu som trpezlivo vysvetlil, o čo ide, chápal som, že argumentácia o tom, že som desať rokov bol platiacim zákazníkom, nie je

argument. Keď sa nič nedialo, išiel som tam opäť vo februári.

Zistilo sa, že to naozaj preverili a aj ma o tom informovali. Elektronickou poštou. Teda mailom. Ale ved' ja som to pri-

Prečo sa človek radikalizuje

Dušan D. KERNÝ

šiel zrušiť, lebo nemám počítač. Vysvitlo ešte k tomu, že to neposlali ani na mój mail, teda na moje meno, ale na meno úplne inej osoby a iného pohlavia, čiže evidentne nie mne, keďže pohlavie, aj keď som túžobne očakával odpoveď spoločnosti, sa mi zatiaľ nezmenilo. A, samozrejme, poslali to elektronicky. Vraj mi poslali zmluvu kuriérom, a to, že som ju nepodpísal, nehrá úlohu, mal som to do štrnástich dní vrátiť, a keď som tak neurobil, je to platné na základe podmienok, ktoré sme si vraj dohodli.

platil. Ale nijaká mi nedošla, hovorím. No ale my sme vám ju poslali. Ako? Elektronicky. Ako to mám vedieť, keď doteraz všetky, ale všetky faktúry chodili vždy na moju adresu a vždy v papierovej forme? Ved' sme vás o tom informovali SMS správou na váš mobil. Na aký mobil, ľala, tu je a takú SMS nemám. Poslali na číslo mobilu, ktorý už nepoužívam a je z inej spoločnosti, ale nie na ten, ktorý mám a platiť u tej istej spoločnosti, u ktorej som, ako sa ukázalo, dlžník! Mám dlh, o ktorom neviem, za služby, ktoré skontrolovateľne

nepoužívam, a musím to platiť ešte vyše roka alebo zaplatiť pokutu za predčasné zrušenie tých služieb. Jediné východisko je platiť alebo ešte platiť a kúpiť si rýchlo počítač, aby to

vtedy, keď došla revízná správa o tom, že si musíme v dome rekonštruovať elektrické vedenie. Ešte vlni v apríli som hrdo mával rozšíreným denníkom, kde na dvoch stranách vrcholný úradník cez ceny na Slovensku tvrdil, že „dolu pôjdu aj koncové ceny plynu a elektriny, a to od januára 2017!“. Len to sa vtedy vlni v apríli podľa toho vysokého úradníka cez ceny na Slovensku však nevedelo, „aké vysoké bude zlacnenie“. Zapamätal som si ten výraz, ved' je to novoslovenčina: „nevieme, ako vysoko budú ceny klesať!“.

Trpezlivého čitateľa ubezpečujem, že moja radikalizácia nesúvisí s náhlym záchvatom nacionalizmu a ani nechodím do Banskej Bystrice. Je mi fuk, ako je, či nie je obľúbená Merkelová, nesúvisí to s predvolebnou kampanou Le Penovej vo Francúzsku ani s prvým historickým stretnutím európskej pravice v Koblenzi alebo nebdaj s utajeným a roky skrývaným obdivom k maďarskému Orbánovi, alebo, och, hrôza pomyslieť, k ruskému Putinovi či, Bože, nedopuť, dokonca k obom naraz.

SEBAOBRAHA

Súčasná politická elita sa radikalizuje a zdá sa, že chce využívať na potlačenie slobôd občanov aj policajné zložky. Radikalizmus možno chápať ako súhrn politických názorov, ktoré nesmerujú priamo k likvidácii demokracie, ale aplikácia týchto názorov vedie k rozsiahlym zmenám v spoločnosti. Slovenská politická elita začala čoraz častejšie používať pojem „extrémizmus“, ktorý môžeme definovať ako neštandardné správanie, ktoré sa významným spôsobom odlišuje od štandardného. V súčasnosti sa pojem extrémizmus využíva aj na nálepkovanie a odsudzovanie ľudí, ktorí majú vlastný názor na súčasné vedenie štátu, na históriu alebo diskrimináciu.

Extrémne v extrémizme

„Namiesto precíznej definície extrémizmu sa politická garnitúra zariadila tak, že zaviedla v trestnom zákone len výpočet jednotlivých trestných činov, ktoré sa považujú za extrémistické. Ani samotný Trestný zákon nedefinuje presne pojem a výklad extrémizmu, a tak zákonodarca nechal svojvoľu novovytváraným represívnym zločkám rozhodovať, kto je extrémista a kto nie,“ uviedol právnik a vlastenecký aktivista Roman Ruhig.

Najprv tu bola NAKA (Národná kriminálna agentúra) ako organizačná zložka Prezídia Policajného zboru, ktorá vznikla 1. decembra 2012, a tá založila odbor Extrémizmu a diváckeho násillia úradu kriminálnej polície PPZ. V decembri 2016 Ministerstvo spravodlivosti SR zriadilo znalecký odbor pre oblasť extrémizmu s oficiálnym názvom Spoločenské a humanitné vedy, informovala ministerka spravodlivosti L. Žitňanská (Most – Híd).

Od 1. februára 2017 vznikla modifikácia novej policajnej jednotky na boj proti terorizmu a extrémizmu, ktorú predstavil premiér R. Fico s ministrom vnútra R. Kaliňákom s tým, že sa bude zameriavať vo veľkej miere na nenávisť na internete. Policajné štatistiky pritom ukazujú pokles evidovaných extrémistických trestných činov. Zo 112 prípadov trestných rasových a extrémistických trestných činov v roku 2012 to bolo v roku 2015 už len 30 a v roku 2016 ich bolo 58. Prevažne išlo o prípady radikálnych fanúšikov niektorých športových klubov.

Od 1. februára 2017 teda vznikla nová policajná jednotka na boj proti terorizmu a extrémizmu so 125 ľuďmi, ktorá začína pracovať priamo pod NAKA. Vznik tejto jednotky je podľa policajného prezidenta Tibora Gašpara reakciou na spoločenskú požiadavku. Vyzval Generálnu prokuratúru SR, aby začali boj proti terorizmu a extrémizmu viesť spoločne. „Pretože tu máme problém s aplikačnou praxou, treba nastaviť nové pravidlá, ako vykladať niektoré prejavy, ktoré už možno nazvať extrémistickými,“ povedal T. Gašpar.

K odsudzovaniu občanov za slobodu prejavu po novom má represiu viesť aj Úrad špeciálnej prokuratúry. Na čele Úradu špeciálnej prokuratúry je špeciálny prokurátor, prostredníctvom ktorého generálny prokurátor riadi činnosť Úradu špeciálnej prokuratúry. Úrad špeciálnej prokuratúry a špeciálneho súdu bol zriadený zákonom č. 458/2003 Z. z. Po novom od roku 2017 bude všetky prípady trestných činov extrémizmu riešiť tiež špecializovaný trestný súd so sídlom v Pezinku, ktorý je orgánom so špeciálnymi možnosťami a právomocami na boj s organizovanými zločinom a korupciou. Kam to všetko smeruje?

Robert LANDIS

Jubilujúci literát a matičný publicista Igor VÁLEK o tvorivosti a hodnotách Posúvajte vpred prirodzené vlastenectvo

Zhovárал sa Michal SITNÍK – Foto: archív SNN a I. V.

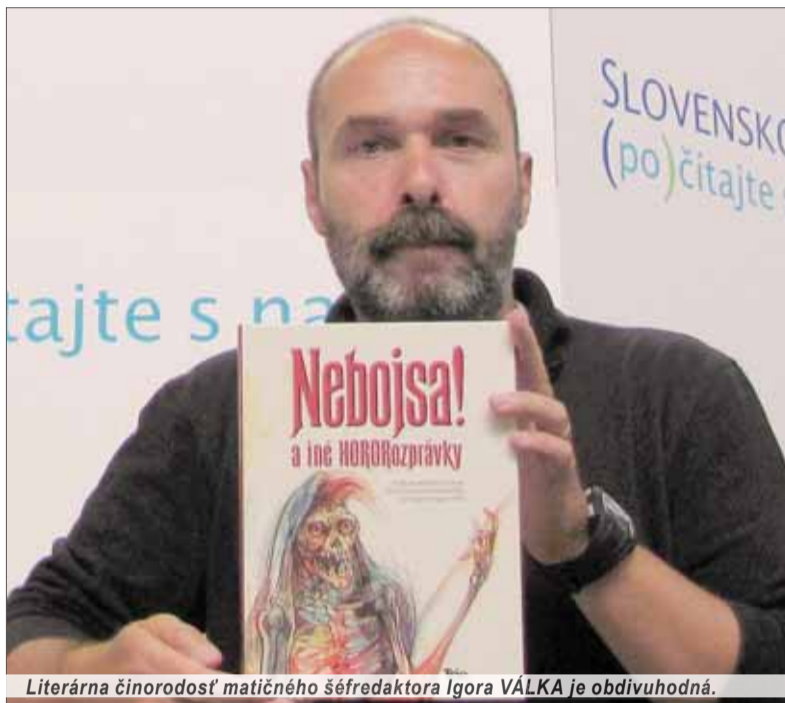
Martinčan Igor VÁLEK (1967) je redaktor, editor, publicista, spisovateľ a organizátor kultúrneho života, ktorý cielene poukazuje na národné kultúrne bohatstvo. Aj na, takpovediac, matičnej báze. Na „spisovateľskom konte“ má napríklad zbierky básní Na-miesto piesne (2000) a Korene a úlomky (2007), Malý lexikón literárnych diel – slovenskí autori (2006), prózu Haškovi v päťach/Koláž o hľadani a nájdení Slovenska a spisovateľa (2003), Sprievodcu kultúrou Martina (2013), Povesti o slovenských riekach (2013), Povesti o slovenských kúpeľoch a liečivých prameňoch (2015). Zreteľný je jeho editorský zástoj, spomenieme aspoň matičnú knižnú edíciu Zlatá niť slovenskej literatúry a či monografiu Rok Ludovíta Štúra 2005 – 2006...

• Prakticky od roku 1986 – viac ako tri desaťročia! – je váš život rôzne, najmä však veľmi intenzívne prepojený s Maticou slovenskou. To svedčí o sile vzťahu a jeho úprimnosti a nie je to len, takpovediac, chvíľkové mladické vzplanutie...

To už určite nie, veď sa pozrite na moje šediny. Kdesi na začiatku však, logicky, bolo aj to vzplanutie, o ktorom hovoríte, aj keď mu predchádzala – a stále ju v sebe nosím a šírim ďalej – úcta k inštitúcii, ktorá má v erbe prospech národa. To je aj moje krédo, ktoré som kedysi dávno s chuťou „prebral“ od Cicera: Salus populi suprema lex esto! – Blaho národa nech je najvyšším zákonom! Tak som to od malička cítil a chcel v jeho intenciách konať, aj keď som sa postavil na vlastné tvorivé nohy. Moje kroky viedli do Matice akosi zákonite; a navyše – som Martinčan. Tu sa snúbi aj moja láska k rodisku a Matici, v mnohom sa prelínajú.

• Takmer dvadsať rokov ste pôsobili v Slovenských národných novinách: ako redaktor, zástupca šéfredaktora a poverený vedením redakcie. To musí byť tiež množstvo spomienok a skúseností...

Do novin som vletel ako veľká voda. Bavilo ma cestovať, vidieť, cítiť a o všetkom písať! Dodnes sa smejem pri spomienke, ako ma karhával šéfredaktor, že sú ma stále plné noviny. Čo iné som mal robiť, veď to bola moja robota a mal som ju – a mám, pravdaže, stále – rád! Na tie roky si spomínam s úsmevom. Aj keď je zavše trpký, no s úsmevom a poznaním, že mali ľudia ostanú vždy malými, aj keď ich bude istý čas dav nosiť na pleciah. Napokon sa ukáže, že to robil vo

Literárna čínorodosť matičného šéfredaktora Igora VÁLKA je obdivuhodná.

svoj prospech, onedlho ho vymení iný dav a iné telá na jeho pleciah, chvíľu ponosené, budú letieť dolu. Napísané však – aj v novinách, hoci majú „životnosť“ trochu obmedzenú periodicitou – ostáva. Rád aj naďalej spolupracujem so SNN a s ďalšími matičnými periodikami, už nejaký čas som šéfredaktorom magazínu SLOVENSKO. Táto časť práce mi dáva veľa a usilujem sa ňou dávať aj sám. Ide o naplnenie potreby pomáhať nadobudnutými vedomosťami a skúsenosťami tak, ako prajní starší pomáhali mne. Toto chápem ako povinnosť a nevyhnutnú súčasť pôsobnosti muža s perom v ruke a umom v hlave...

• Posledné roky ste pôsobili prevažne v slobodnom povolaní. Kam by sa dali posunúť hranice

slobody či neslobody tak, aby bol spisovateľ – keď nie rovno spokojný – tak aspoň primerane ocenený?

Tá nesloboda je vo svojej podstate sloboda podobná Diogenovi v sude. Hranice pravidiel a primeranú ocenenosť nastavujú ľudia, riadiaci systém, a mala by byť odrazom prospešnosti práce. Človek, ktorý číta dobrú literatúru, má hranicu dobre nastavenú v sebe a potom ju prenáša aj do reálneho života. Mám však, žiaľ, skúsenosti a pocit, že sa dlhodobo trápime s aroganciou moci, ktorá je v konečnom dôsledku samoplnná a kontraproduktívna. Žije síce sama pre seba, no parazituje na všetkých.

• Koľko kníh ste ešte dlžní čitateľom, resp. sebe samému?

Prekazil to rozpad ČSR, vznik Slovenskej republiky a vojna. Rodinu Ludvíka Hocha postihol holokaust, on utiekol do Francúzska a vstúpil do zahraničného česko-slovenského vojska. Napokon sa ocitol v Anglicku vo vojenskom internáčnom tábore v Chalmondeley. Tu sa

sa zoznámil Ferdinandom Springrom, majiteľom vydavateľstva Springer Verlag. Maxwell s jeho pomocou založil vydavateľskú firmu Pergamon Press, ktorá sa stáva fundamentom jeho tlačového impéria. V roku 1946 navštívil Prahu a vyhľadal Vladimíra Clementisa,

Nočná mora lode Nora

Peter ŠTRELINGER

zoznámil s Vladimírom Clementisom. Priateľstvo bude napokon osudové. Ich cesty sa síce rozišli, Ludvík Hoch vstúpil do britskej armády a zúčastnil sa na vylovení spojeneckých vojsk. Pred koncom vojny si zmenil meno na Ian Robert Maxwell a odvtedy údajne spolupracoval s britskou tajnou službou MI-6. Oženil sa s Francúzskou, dcérou majiteľa továrne na hodváby z Lyonu. Získal britské štátne občianstvo a pracoval ako armádny cenzor v berlínskom denníku Der Telegraf...

V tomto období sa začína sláva tlačového magnáta Roberta Maxwella. Založil firmu, ktorá dovážala do Anglicka nemeckú tlač, a začína kupovať zahraničné práva od vydavateľov vedeckých kníh. No najmä

ktorý bol vtedy štátnym tajníkom na Ministerstve zahraničných vecí. Maxwell však neprichádza ako vydavateľ tlače, ale ako agent britskej tajnej služby a informuje ho o pripravovanom vojenskom prevrate. Informáciu si Clementis nenechá pre seba, odovzdá ju česko-slovenskej tajnej službe. V roku 1947 na základe týchto spravodajských hier zlikvidovali celé vedenie slovenskej Demokratickej strany. Po druhýkrát sa zjavil Maxwell v Prahe v roku 1948, keď po tragickej smrti Jána Masaryka stal sa ministrom zahraničných vecí Vladimír Clementis. Maxwell prichádza ako hlavný vyjednávač izraelskej tajnej služby, ktorá sa neskôr premenovala na Mossad, aby

Nemám pocit dlžoby. Človek nemôže k písaniu ex offo pristupovať s pocitom dlžoby. K predmetu písania (problematike, téme, zobrazenému človeku...) áno, priam musím, no nie k čitateľovi. V najlepšom slova zmysle – čitateľom nie som dlžný nič. Ako nie sú dlžní ani oni mne. Nič som nenaučoval, len som napísal a presvedčil vydavateľov (a niekedy aj sponzorov, tvorivé fondy a grantové komisie) a potom aj čitateľov, že sa tú-hentú Válekovu knihu oplatí vydať, čítať a, nebodaj!, sa nad ňou aj zamyslieť. Mám dojem, že sa mi to celkom podarilo, viaceré moje knihy sú vypredané, sem-tam na dvere zaklopalo aj ocenenie. Ešte viac ma však v ceste a robote utvrdzujú besedy v školách, kluboch a či knižniciach na Slovensku aj medzi Slováckmi v zahraničí. Môžeme pohovoriť a navzájom sa posunúť vpred. Aj v prirodzenom vlastenectve, ktoré sa nezmyselne vytráca, napádané vyznávateľmi pseudohodnot. Tak píšem aj v rýdzo autorských povestiach. V knihe o prameňoch a kúpeľoch je napríklad príbeh Hviezdoslava, ktorý „stretne“ príbeh o Hájníkovej žene na Slanej Vode; v povestiach o plesách (vyjde v apríli) zas štúrovci pri zostupe z Kriváňa „nájdu“ povest' o Troch studničkách...

• Istá časová méta vášho života a práce v ňom sa naplnila, čas sa preklopil. Čo bude nasledovať?

Pokúsím sa ostať čo najlepším človekom a písať aj ináč obcováť so svetom písaného slova. Akosi hrebendovsky, prostredníctvom vlastných aj cudzích kníh ďalej presvedčať ľudí, že čítať a tvoriť dobrú literatúru sa oplatí. Ostávam šíriť matičné idey. Dokončujem knihu povestí o jazerách a plesách (tretí diel vodnej trilógie v matičnom vydavateľstve), pracujem na básnickej zbierke a rozpisane mám dve-tri knihy pre najmladších... Na najbližších päťdesiat rokov sa teším (smiech), lebo ich mienim naplniť tvorivosťou až po okraj. Pokiaľ mi to podmienky dovolia, sily postačia a rozum bude slúžiť.

Turbulencie pokračujú – nevyhnutnosť slovenskej pozície je čoraz väčšia

Európska únia viacerých rýchlostí

Dušan D. KERNÝ – Foto: ZATL

Minulý rok bol rokom mnohých nečakaných prekvapení. V tomto nám ďalšie za týždne po nástupe do najvplyvnejšieho úradu na svete predviedol nový americký prezident. Pritom je jasné, že USA si samy neporadia s terajšou situáciou a neporadí si s ňou ani čo ako vo svete najsilnejšou silou. Čo sme sa z tých prekvapení a rôznorodých kríz poučili, ako nás menia a zmenia? To zrejme budú kľúčové otázky a odpovede musíme hľadať.

Pred nadchádzajúcim výročím podpísania Rímskych zmlúv, ktoré pred šesťdesiatimi rokmi položili základy európskej integrácie – a sú zdrojom európskeho práva – vidno zreteľne, koľko kríz bolo schopné európske spoločenstvo ako únia prekonať. Vidno aj zreteľne, že celá európska integrácia vznikla z druhej svetovej vojny a jej hnacím motorom bola drastická skúsenosť s ňou. Úporná snaha už nikdy nedopustiť, aby niektorý štát – osobitne nie Nemecko – mohlo byť zdrojom takého vývoja, ktorý Európu počas XX. storočia dvakrát vrhol do zničujúcich konfliktov.

■ LOŽ NA NOBELOVKU

Kľúčové štáty v Európe chceli po vojne mierové spolunažívanie a rozvoj. Preto vytvorili základy dnešnej Únie aj tým, že prepojili nemecký uhoľný a oceľársky priemysel, ako aj politiku s ostatnými štátmi, s Beneluxom, Francúzskom, Talianskom. Nemilosrdná lož pri udeľovaní Nobelovej ceny mieru pre Európsku úniu mala navždy zakryť skutočnosť, že EÚ nie je tvorcom mieru, ale mala by ho udržať a rozvíjať. Rímske zmluvy sú dedičstvom, z ktorého o. i. vznikla dnešná Zmluva o fungovaní európskeho spoločenstva. S týmto dedičstvom naložil Západ v ošiali neoliberalizmu, antisociálneho neokonzervatizmu po roku 1989 zle-nedobre. Európska únia nedokázala vytvoriť ekonomický systém, ktorý by trvalo hospodársky zabezpečil vývoj spoločnosti a národov. Vidno to na mlčaní, akým sa prešlo výročie maastrichtských kritérií na prijatie eura – keďže sa ani jedno z nich vlastne nedodržiava.

Dnes, keď sme súčasťou Európskej únie a tiež aj členom menovej únie vybraných štátov spoločnej meny euro, vidíme, že Únia ten obrovský impulz na mierový život, mierové spolunažívanie na kontinente a v jeho bezprostrednom okolí stratila. Musí nanovo formovať svoje vzťahy k najvplyvnejším štátom a ekonomikám na svete; s USA, ktoré osamotene tiež svetové pomery neusporiadajú. Ešte

nikdy nečelila tomu druhu prekvapení a neistoty. Čelíme prvému procesu odchodu štátu z Európskej únie. Za

každých okolností však „nová“ Británia bude stavať na pevných vzťahoch s USA. To Európa zatiaľ nestihla.

■ SLANÝ CINTORÍN

Hneď prvé vrcholné stretnutie predstaviteľov všetkých členských štátov Európskej únie na Malte nám demonštrovalo, čo možno od Únie očakávať a najmä čo očakávať nemožno. Únia sa dohodla sice na Maltskej deklarácii, ktorá má pomôcť zachraňovať životy migrantov a mariť pašerácky obchod, osobitne ak ide o Líbyu, ale je to prejav doterajšej nedvižnosti, bezmyšlienkovosti, pokiaľ ide o najväčší a najrozsiahljší problém, ktorý Európa už niekoľko rokov má. Na princípoch a peniazoch sa dohodlo všetkých dvadsaťosem štátov doterajšej EÚ. Ale ich líbyjským partnerom bol politik, ktorého favorizuje Západ. Tento „favorit“ však ovláda, resp. kontroluje iba mizivú časť štátu, kým ten, kto politicky, mocensky a vojensky ovláda väčšinu Líbye, je partnerom Ruskej federácie. A s ním, ako aj s Ruskou federáciou sa Brusel nebaví, respektíve jedinou rečou je reč sankcií a až rusofóbnej mediálnej a politickej kampane. Pritom len vlni, ako na samite v Malte konštatoval predseda Európskej komisie Juncker, prešlo stredomorskou cestou z Líbye na starý konti-

nent vyše stosedemdesiat tisíc ľudí. Migranti pritom nie sú novým, lež dlhoročným problémom; nevedela

si s ním dať rady už predošlá komisia. A pred rokmi, v novembri 2014 (!), priamo v Európskom parlamente pápež František vyzýval, aby sme nedopustili premenu Stredozemného mora na najväčší cintorín.

■ ZMENENÍ SUSEDIA

V našom bezprostrednom susedstve sú otvorené, neriešené dramatické problémy. Regionálna veľmoc – sedemdesiatpäťmiliónové Turecko, členský štát NATO, opustilo cestu demokratického vývoja. Ukrajinskí predstavitelia, ktorí sa dostali do vedenia štyridsaťmiliónového štátu aj „vďaka“ zlyhaniu diplomacie troch kľúčových štátov EÚ, vojensky potláčajú legitímne autonómne práva a vťahujú nás v EÚ i NATO do občianskej vojny a silového riešenia zbytočne vyprovokovaného konfliktu s Ruskom. Inými slovami, ani z jednej strany nemá EÚ a jej členské štáty bezkonfliktné či mierové susedstvo.

V Maďarsku i v Poľsku sa presadila silná politická vôľa po národnom štáte. Len Slováci, značná časť verejnosti a politiky na Slovensku, si spomenie na tvrdú vlnu nátlaku, keď išlo o vznik slovenského štátu. A trvá to v obmenách dodnes. Dnešná politika Maďarska alebo Poľska názorne ukazuje, že pri budovaní národného

štátu a konkrétnych krokov samostatnej zahraničnej politiky sa nielen Budapešť a Varšava neobzerajú na Brusel. Brusel či Štrasburg sa stali iba divákmi.

Pri nedávnej návšteve nemeckej kancelárky A. Merkelovej vo Varšave sme videli scény z protokolárneho prijatia predsedníčkou vlády B. Szydlovou. Ale podstatné bolo nevidané stretnutie nemeckej kancelárky (!) s „obyčajným“ poslancom poľského Sejmu Jaroslavom Kaczyńským. Teda s tým politikom, ktorý má v Poľsku skutočnú moc – tým istým, ktorý sa vo Washingtone bez konzultácií s Nemeckom dožaduje jadrových zbraní pre Poľsko. Isteže, európsky vývoj nebude závisieť od Poľska, ale najmä od toho, ako dopadnú prezidentské voľby vo Francúzsku – európskej jadrovej veľmoci – ako túto mocnosť volebná kampaň zmení, či to bude obhadzovanie blatom a špinou ako v americkej kampani.

■ KRITÉRIÁ KRÍZY

Má čosi také kríza? Je väčšia alebo nezvládnutejšia ako predchádzajúce? Rokovania vrcholnej schôdzky na Malte sa nestali zdrojom nijakej pozitívnej energie či aspoň umelého, mediálne šíreného optimizmu. Naopak, bezmocnosť voči Líbyi ukázala nielen taktickú, ale aj strategickú neschopnosť pri riešení kľúčových problémov v EÚ, práve tak ako pre jej obyvateľov. Veď utečencov, ktorých sem nepustíme, vystavíme kruto bezohľadným pomerom za našimi európskymi hranicami.

Kancelárka Merkelová za poučenie z krízového vývoja v minulých rokoch označila poznanie, že sa vytvára Európska únia viacerých rozdielnych rýchlostí, lebo nie všetky štáty budú môcť byť na rovnakom integračnom stupni. Nie je to však nové poznanie. Konceptiu jadra Európy – Kerneuropa, dvojrýchlostnej Európy či Európy rozdielnych rýchlostí – rozpracovali nemecké výskumné ústavy a oddelenia strategického plánovania už pred dvoma desaťročiami. Odchodom Británie zo spoločenstva, rastúcou neistotou vo Francúzsku a nevyočítateľnosťou vo Washingtone pripadá na Nemecko, kde budú tiež nelahké voľby, väčšia časť zodpovednosť za prekonanie krízy európskeho projektu. Všetci sa musíme na novo zorientovať. To je nielen úloha politiky, ale aj médií. Na Slovensku, kde tak ako inde zlyhali elity či tzv. elity, treba obmedziť aj vplyv ich mediálnych pomocných zborov.

NA OKRAJ

Muži z Kremľa

V súčasnom Rusku je na knižnom trhu veľa kníh, ale až teraz sa objavila prvá, ktorá nie je preložená z angličtiny, ale z ruštiny. Má názov **Všetci muži Kremľa, v origináli Všetka kremľská vysoká zver... Na obálke sú matrišky od najväčšej po najmenšiu. Nie je to konvenčné použitie, ale symbolické. Jej autor Michail Zygar sa zaoberá výlučne vysokou politikou, osobitne politikou Kremľa.**

Kniha dal podnázov *Krátke dejiny súčasného Ruska*. A ak sa sústredíme len na najvyššie politické kruhy, tak skutočne je to história uplynulých vyše desiatich rokov. Čitateľ má možnosť porovnať si to s vlastnými skúsenosťami, vlastným ponímaním udalostí, ktoré boli často prvoradým záujmom médií a dodnes ostali v pamäti. Kniha je osobitne zaujímavá tým, že sa zaoberá politikou a osobnosťou prezidenta Vladimíra Putina, a prichádza na slovenský trh v čase, keď sa práve o ňom diskutuje v najrozličnejších súvislostiach.

Treba oceniť prvý preklad tohto druhu literatúry z ruštiny a aj to, že je to svedectvo Rusa, ktorý sledoval celú scénu zblízka, je to priame svedectvo. Ide o autora, ktorý bol roky vojnovým korešpondentom denníka *Kommersant*. Tento denník bol neraz vyhodnocovaný ako najlepší za vynikajúcu žurnalistiku. Michail Zygar odšiel do televízie Dožd, ktorá získala meno nielen ako nezávislá, ale aj ako kritická proti vláde a vládnej moci. Práve preto je zaujímavé, ako sa autor drží faktov, prúdu udalostí za roky od nástupu prezidenta Putina, cez intermezzo, keď bol prezidentom Dmitrij Medvedev až po znovunávrat V. Putina do Kremľa. M. Zygar sa vyhýba komentárom, hodnoteniam, publikácia obsahuje kriticky z odstupu súhrn udalostí. Zo štyristo strán sa však dozvieme, ako sa vyvíjali pomery v Ruskej federácii, v akom úbohom stave a vo vrcholne skorumpovaných pomeroch nastúpil po prezidentovi Jelfcinovi vtedy neznámy Vladimir Putin... Aj na pôde parlamentu, ruskej dумы, mala skupina oligarchov schopnosť ak nie kontroly nad prijímaním zákonov, tak na blokádu jej nevyhovujúcej legislatívy.

Kniha je strhujúcim čítaním pre každého záujemcu o ruské pomery, keďže umožňuje nahliadnuť do faktov, ako konali a čo urobili konkrétne osoby, ako sa vyvíjali pomery, kto kedy mal aký vplyv na priebeh udalostí. Kniha sa končí pre mnohých iste prekvapujúcim záberom: všetky rozhodnutia robila táto nová vrstva, oná „kremľská vysoká“, neboli to rozhodnutia prezidenta Putina, toľko vytváralo demónizovaného západnou politikou a masívnou mediálnou kampanou. Boli to rozhodnutia „kolektívneho Putina“. A ešte viac asi prekvapí záver, že Rusko aj po odchode V. V. Putina si znovu bude chcieť vybrať do vedenia štátu práve takého politika ako on – teda reprezentanta toho kolektívne ruského Kremľa.

(ddk)

Historicky prvé predsedníctvo v Rade Európskej únie Slovensko zvládlo

Bratislavský proces a jeho pokračovanie

Róbert HÖLCZ – Karikatura: Andrej MIŠANEK

Slovenské predsedníctvo v Rade EÚ dostalo do Bratislavy najvyšších predstaviteľov spoločenstva a do histórie sa zapisuje ako Bratislavský proces. Pravda, nebude to len tým, že do nášho hlavného mesta európski lídri prišli. Do polročnej predsedníckej funkcie sme išli s vopred ohlásenými prioritami, z ktorých práve pri Dunaji mnohé dostali konkrétnejšie kontúry i podobu dohôd. Počas nášho predsedníctva sa trebárs podarilo rozšíriť investičný fond pre začínajúcich mladých podnikateľov a tiež bol prijatý návrh na vypracovanie smernice so zoznamom daňových rajov s doplnením opatrení proti praniu špinavých peňazí.

V rámci budovania jednotného trhu bol z našej strany záujem odstraňovať jeho prekážky, s čím súvisí budovanie jednotného digitálneho trhu mobilného internetu. V Bratislave sa dohodli aj legislatívne návrhy na posilnenie energetickej bezpečnosti EÚ. Podarilo sa dotiahnuť ratifikáciu Parížskej klimatickej dohody, podporiť obchodnú dohodu medzi EÚ a Kanadou, vyjadriť sa k politike rozširovania EÚ o Srbsko a Čiernu horu a vízovú liberalizáciu pre Gruzínsko. Neprešiel náš návrh efektívnej solidarity na riešenie utečeneckej krízy...

V rámci devätnástich podujatí na ministerskej úrovni v našom hlavnom meste rokovali šéfovia rezor-

tov spravodlivosti, vnútra, financií, pôdohospodárstva, obchodu a zdravotníctva, ktorým sa podarilo v rámci svojich kompetencií dohodnúť ďalšie problematiky európskej agendy.

Historicky prvé predsedníctvo v Rade EÚ sme zvládli, čo napokon okrem najvyšších predstaviteľov troch vrcholových európskych inštitúcií museli priznať aj opoziční politici vrátane nášho voči vláde „kritického“ prezidenta.

Po Slovensku prebral predsedníctvo ostrovný štát Malta. Bude pokračovať v úlohách, ktoré pre krátkosť času a závažnosť nestihlo dokončiť naše predsedníctvo. V nich dominuje migračná

kríza, ktorú má pomôcť „riešiť“ vybudovanie novej Európskej azylovej agentúry. Malta zaradila medzi svoje priority aj väčšiu bezpečnosť v námornej doprave a na prekvapenie väčšiny Európanov aj boj proti obezite, ktorá trápi skoro štyridsať percent maltských dospievajúcich občanov. Maltské predsedníctvo má „na krku“ neukončenú debatu o vytvorení úradu európskeho prokurátora, keďže niektoré členské štáty EÚ chápu tento inštitút ako ďalšie nadmerné posilňovanie kompetencií Bruselu. Pokračovať bude formovanie Energetickej únie s cieľom dosiahnuť aspoň 30-percentnú úsporu energie. Za veľmi dôležité priority treba pokladať aj boj proti

praniu špinavých peňazí, vzájomnú spoluprácu pri konfiškovaní majetku a zmrazovaní účtov z daňových podvodov, ktoré len pri DPH dosahujú ročne v EÚ vyše stošesťdesiat miliárd. Malťania počas predsedníctva chcu uskutočniť viac ako dvesto podujatí, pričom celkové náklady na ne majú byť v porovnaní so slovenskými o polovicu menšie.

BESEDNICA

Svojho času ma veľmi zaují-mala otázka, či má štúdium určitého konkrétneho jazyka nejaký vplyv na vývoj či dokonca na zmenu povahy človeka. Napríklad, či sa nervózný človek stane po určitom čase pod vplyvom štúdia angličtiny pokojnejším – veď sa hovorí: „S kľudom Angličana.“ Alebo pod vplyvom štúdia nemčiny poriadkumilovnejším. Alebo človek priveľmi ťarbavý a nevšímavý k ženám pod vplyvom štúdia taliančiny vášnivejším, pod vplyvom štúdia gréčtiny lepším obchodníkom, pod vplyvom štúdia róm-skeho jazyka lepším hudobníkom a podobne.

S pokojom Angličana

Dlho som sa umáral týmto problémom, nijako som si s nim nevedel poradiť, ani som nemohol prísť na to, kto by mi mohol s plnou zodpovednosťou na túto otázku kompetentne odpovedať. Keď som tu istého dňa stretol priateľa z detstva a ten mi, keď som mu čestne vyrozprával, ako sa trápim, pri suchom vine rozpovedal tento príbeh: V jednej rodine na západo Slovensku mali istého veľmi nervózneho dedka, čo im značne znepriemňovalo život, no a tejto rodine jedného dňa povedal starý angličtinár, profesor zo senec-kého gymnázia: „Len ho dajte, len ho dajte do kurzu anglického jazyka, uvidíte, že po roku bude ako baránok.“ A stalo sa! Starca zapísali do kurzu angličtiny na pol roka a po jeho absolvovaní ho nemohli spoznať. Všetko mu bolo jedno, nič ho už v živote nevedelo rozčúliť, všetko bral s pokojom Angličana, tak blahodarne na neho zapôsobil tento rozšírený jazyk.

Po čase však príbuzní zistili, že školenie prinieslo aj nevýhodu: dedko odmietal bakke ryľovať v záhrade pôdu nielen pod cesnak, ale aj pod iné druhy zeleniny. Márne ho prosila, aby jej s tým pomohol. Nešťastná poprosila svojho zata, inak riaditeľa senec-kého gymnázia, aby jej nejakú pomohol. Ten ju poslal za starším kolegom slovenčinárom. Ten si ponosu si vypočul a poradil. Dedka treba prihlásiť do kurzu slovenského jazyka a literatúry na šesť mesiacov, lebo pod vplyvom rodnej slovenčiny sa z neho znovu stane pracovitý človek. Už nebude fantazirovať, že raz zdedí veľký majetok po dajakom starom lordovi z Gloucesterského grófstva, svojom tajnom príbuznom z dvadsiateho piateho kolena, aby sa až do smrti vyhol ťažkej fyzickej práci. A naozaj! Po šiestich mesiacoch poctivého štúdia rodného jazyka chlap opäť začal pracovať v záhrade a obrábať pôdu pod rôzne druhy zeleniny, kosiť ručnou kosou vysokú žilnatú trávu, voziť a rozhadzovať vidlami mimoriadne mastný hnoj a nosiť ťažké kamene na obnovu replík hradov. Všetko to vyzeralo takmer ideálne. Babka bola šťastná ako mladucha. Náhle však prišla nikým nečakaná pohroma. S takou sa ešte nikto v širokom okolí nikdy nestretol. Dedko zrazu začal čítať knihy Petra Pišťaneka o mafiánoch, a tak ho ten ich svet zaujal, že sa aj z neho samého stal príčinlivý mafián podnikajúci v odbore nelegálneho dovozu mydla. Teraz ho súdia za veľké množstvo zločinov a prečinov a bohvie, čoho ešte. Opustili ho všetci príbuzní, len babka mu ostala verná. Pravidelne ho navštevuje v cele, odhodlane mu pomáha písať knihu o jeho živote. Poctivo chodí na všetky verejné aj neverejné pojednávania a pevne verí, že sa dedko s pomocou svojej zdatného advokáta zo šlamastíky dajako vyseka.

Milan ZELINKA
Autor je spisovateľ.

Do diskusie o budúcnosti slovenského školstva treba zapojiť intelektuálnu špičku národa

Vzdelanie je beh na dlhé trate

Zhovárал sa Ľudovít ŠTEVKO – Foto: autor

Celý svoj doterajší život zasvätil školstvu, podvyživej oblasti našej spoločnosti, ktorému rozumie ako málo kto. Šéfoval Štátnemu pedagogickému ústavu, radil ministrom. Jeho projekty, odborné články a knihy Búťľavá vrbá pre dievčatá a chlapcov, Učiteľia patria do neba, Myšlienka na každý deň a Pátranie po predkoch sršia nápadmi a invenciou. Vydáva časopis Rodina a škola pre učiteľov a rodičov, mesačník s vyše storočnou tradíciou, ktorý redigoval Svetozár Hurban Vajanský. PhDr. Ľubomír PAJTINKA, PhD., sa vraj chystá na odpočinok, ale kto by tomu veril, keď stále píše a pracuje na vizii slovenského školstva pre 21. storočie.

• O nedostatkoch vzdelávania sa u nás veľa hovorí, ale málo sa pomenúvajú príčiny tohto stavu. V čom vidíte hlavné problémy nášho školstva?

Problém, ktorý sa tu kumuluje, vidím v tom, že za posledných dvadsať rokov sme svedkami hodnotového rozvratu našej spoločnosti a v súvislosti s tým rozpadu morálky, kultúrnych hodnôt aj znižovania významu vzdelania a školstva. Prestali sme myslieť na budúcnosť, zaujíma nás len okamžitý výsledok, okamžitý efekt. Lenže vzdelanie a múdrosť sa nedosahuje šprintom; je to beh na dlhé trate.

• Podľa jedného amerického výskumu je vzdelanie až na dvanástom mieste z hľadiska dôležitosti na úspech v biznise. Nekopirujeme aj u nás tento trend?

Asi áno. Ak si dáte dnes do googlu tému vzdelania, dobra či spravodlivosti nájdete tam stonásobne menej odkazov ako pri téme peniaze a biznis. Podobne aj v médiách sú kľúčové celkom iné témy ako vzdelanie, múdrosť, dobro, láska... Ak vzdelanie a škola nie sú v centre pozornosti, je to náš problém, nie je to problém ministra. Ani reformu školstva neurobí nijaký minister, ak ju neurobíme my v našich hlavách.

• Nie je školstvo v centre pozornosti iba vtedy, keď štrajkujú učiteľia?

To je taký výkrik do tmy, keď si učiteľský stav uvedomuje, že niečo nie je v poriadku, že nejdem tým správnym smerom. Keď som robil poradcu bývalému ministrovi školstva Jánovi Mikolajovi, mal som dosť času na štúdium a prípravu podkladov na reformu školstva, ktorá mala podľa mňa zdravé, veľmi racionálne jadro. Na túto reformu však nebola spoločnosť pripravená, nebola na ňu spoločenská objednávka a médiá ju doslova popravili. Od tých čias som sledoval mnohé materiály, ktoré sa vydávajú v zahraničí, a jedným z nich aj dokument Education at a Glance, indikátor kvality školských systémov v krajinách OECD. V týchto indikátoroch kvality, najmä pokiaľ ide o mzdy učiteľov, držíme medzi sledovanými krajinami permanentne koncovú lampu.

• V štátnom rozpočte na rok 2017 sme však školstvu venovali najviac. Nie je to posun dopredu?

Je to ilúzia. Aj keď sme školstvu pridali, stále zaostávame, v porovnaní s inými krajinami sme stále na chvoste. Pokúsil som sa urobiť odhad deficitu finančných zdrojov, ktoré má ísť do školstva za posledných dvadsať až dvadsaťpäť rokov, a vyšlo mi, že slovenskému školstvu štát dlhuje zhruba osem až desať miliárd eur. Viete, to je tak, ako by ste krmili podvyživeného človeka a stále mu dávate málo, len toľko, aby prežil. Odráža sa nám to v znížení kvality učiteľov, vo vybavenosti škôl a, samozrejme, v úrovni vzdelávania.

• Nepatríme medzi bohaté európske krajiny. Nie je financovanie školstva limitované práve všeobecným nedostatkom financií?

Celkom to neplatí, veď sme premhali množstvo prostriedkov na eurofondy, na nezmyselné projekty, bez ktorých by sme sa zaobišli. U nás ide na školský systém zhruba 3,7 – 3,8 percenta HDP, ale mnohé krajiny dávajú na školstvo až 7,2 percenta HDP. Naša zabávajúca sa spoločnosť pod dojomom akejsi ilúzornej slobody zabudla na zodpovednosť. Ak

Expert na školstvo Ľ. PAJTINKA.

nenastane zásadný obrát v pohľade na význam vzdelania a školy v spoločnosti, dovtedy pôjde Slovensko dolu vodou.

• Je všetko iba o peniazoch? Na našom relatívne malom Slovensku máme tridsaťšesť vysokých škôl, kým napríklad v Dánsku, ktoré je v počte obyvateľov porovnateľné s nami, ich majú iba deväť. Nie je pes zakopaný aj v tom, že sa vo vysokom školstve preferuje kvantita nad kvalitou?

S tým možno súhlasiť. Ale je tu ešte aj iný problém – po roku 1989 zhruba dvadsať až tridsať percent pedagógov odišlo zo školstva do iných, lepšie platených sfér. Odchádzajú tí najlepší. Tu je odpoveď na otázku, prečo učiteľia potrebujú lepšie platy.

• Nespomenuli sme ešte inú dôležitú vec, že aj keď máme veľa vysokých škôl, veľké percento mladých ľudí odchádza študovať do zahraničia...

Zo strany médií by som očakával varovanie: „Pozor, tristo tisíc slovenských mozgov nám odchádza do cudziny!“ Tvárim sa ako miliardový národ, a pritom nás je len niekoľko miliónov. Podobný problém mala v rokoch 1990 – 1992 aj Európska únia, keď veľa študentov odchádzalo z Európy do USA. EÚ vtedy urobila výskum, aké percento z tých študentov sa vracia domov po ukončení štúdia. Výsledok bol, že vyše sedemdesiatšesť percent študentov sa už nikdy nevrátilo do Európy. Som presvedčený, že podobné číslo platí aj dnes v pomere Slovensko a Európa či svet. To znamená, že z tristo tisíc mladých Slovákov vo svete sa možno vráti domov dvadsaťpäť percent.

• Na jednej strane je dobre, že naši študenti odchádzajú študovať do zahraničia, ale na druhej strane prichádzame o mnohé talenty, ktoré potrebujeme doma. Nie je to alarmujúce?

Máte pravdu, je to mimoriadne alarmujúci fenomén, ktorý sa sem-tam objaví v novinách vo forme správy, ale to je zároveň všetko. Štúrovská generácia v 19. storočí tiež študovala na univerzitách po celej Európe, ale oni odchádzali študovať do zahraničia s tým, že sa vrátia, aby doma riešili problémy svojho národa. Žiaľ, dnešná mladá generácia je historicky a národne vykorenená a obávam sa, že motiv, aby som pomohol svojej krajine a ľuďom mne blízkym, sa z vytratil z jej povedomia.

• Okrem témy, o ktorej hovoríme, sú tu aj problémy základného školstva. Ktoré z nich považujete za najvypuklejšie?

Na Slovensku žije pod oficiálnou hranicou chudoby okolo štyristotisíc ľudí a viac ako sedemdesť percent detí je z týchto rodín. Málokto si to uvedomuje. Výskumy OECD zistili, že na Slovensku je najväčšia závislosť medzi výsledkami v škole a tým, z akého prostredia deti pochádzajú. Takmer dvadsať percent týchto detí je automaticky odsúdených na neúspech v živote. A náš školský systém na to nereaguje. Vieme, že rodiny sú slabé, preto by sme mali posilniť prostredie školy, aby deti z rodín s nízkym sociálnym statusom trávil v škole viac času, aby sa tam aj v populudnejších hodinách vzdelávali, hrali a kultivovali, pretože ich rodina to nedokáže.

• Hovoríte o často proklamovanej zásade individuálneho prístupu k deťom. Na papieri sa o tom ľahko píše, ale ťažšie sa na to vytvárajú podmienky v praxi. Čo treba urobiť podľa vás?

Fini majú jednoduchý model, akým spôsobom podchytiť každého žiaka. Nedá sa prebrať celý ich školský systém, ale sú tam niektoré prvky, o ktorých by sme mohli pouvažovať. Vo Fínsku je na inej úrovni spolupráca rodiny a školy. V momente, ak žiak dvakrát, trikrát po sebe zlyhá, stretne sa učiteľ s jeho rodičom a psychologom a spolu analyzujú, prečo dieťa zrazu zaostáva. Príčinou môže byť situácia v rodine alebo schopnosť dieťaťa. Keď sa zistí, že nemá na lepšie výsledky, v takom prípade sa pripraví pre žiaka individuálny študijný plán, nároky sa znížia na úroveň jeho schopností tak, aby dieťa nebolo deprimované neúspechom, ako je obvyčajne deprimovaný náš päťkár. Fínsky žiak zažíva úspech, a to je cesta k jeho napredovaniu.

• Výskumy hovoria o malej schopnosti mnohých našich žiakov interpretovať prečítaný text. V čom vidíte príčiny?

Niektorí odborníci začali tvrdiť, že dieťa sa nemá učiť memorovať naspamäť. Nie je to pravda. Mozog sa musí trénovať ako ktorýkoľvek iný sval. Minule som sa stretol s Jurajom Sarvašom a ten vo svojom aj vyššom veku ovláda spamäti stovky strán textu. My sme vo veku televíznej pasívnej zábavy rezignovali na tréning nášho mozgu a výsledkom je slabšia schopnosť interpretácie prečítaného textu, ale aj slabšie logické myslenie a uvažovanie v súvislostiach.

• Kdesi som čítal, že deti Billa Gatesa chodia do špeciálnej školy, kde nie je televízor ani počítač, kde základné zručnosti, ako napríklad čítanie, interpretovanie textu, písanie aj ciberenie jemnej motoriky pri kreslení sú predpokladom ďalšieho vzdelávania. Nemali by sme sa v začiatkoch procesu vyučovania dieťaťa vrátiť trochu späť?

Chýba nám základný výskum, my vlastne nevieme, aké parametre má dnešné dieťa. Niekedy v sedemdesiatych rokoch minulého storočia profesor Ladislav Ďurič a mnohí iní psychologovia skúmali, v ktorom čase treba zaradiť do vyučovania niektoré matematické operácie, kedy sa má dieťa učiť spamäti a pod. Dnes veľa hovoríme o reforme školstva, ale mám taký dojem, akoby sme zabudli, že aj reforma školstva má nejakú logistiku, má nejaký systém, ako sa uskutoční. Základný problém je, že keď sa spýtate desiatich ľudí v školstve, čo si predstavujete pod pojmom reforma školstva, tak dostanete desať rôznych odpovedí. Jeden povie, že treba zmeniť financovanie, ďalší že treba lepšie pripravovať učiteľov a dostanete množstvo ďalších odpovedí. Pýtal som sa mnohých odborníkov. Zväčša reagovali na veci, ktoré ich momentálne trápia, ale reforma školstva je systémová zmena mnohých prvkov, aby celý systém vykazoval zásadne lepší výsledok ako pred reformou.

• Po roku 1989 rezort viedlo osemnásť ministrov školstva. Nedávno sa vám podarilo urobiť knihu Rozhovory s ministrami, kde ste vypovedali všetkých. Zmeny, ktoré prichádzali s každým ministrom, neboli reformami?

Neboli. Väčšinou to boli len drobné či väčšie zmeny. Je reformou školstva to, že dieťa bude nastupovať do školy nie sedemročné, ale šesťročné? Je reformou to, že v dejepise v ôsmom ročníku nebudeme začínať druhou svetovou vojnou, ale už prvou? To sú iba zmeny. Systémové zmeny musia byť zosúladené na všetkých úrovniach: Od obsahu vzdelávania cez financovanie a prípravu učiteľov až po kontrolu výsledkov a funkčnosti toho, čo škola žiakom poskytuje.

• Kedy sme mali kvalitné školstvo na úrovni doby, o tom málokto pochybuje. Neustránila sa kontinuita s tým, čo bolo dobré?

Áno, mali sme veľmi kvalitné školstvo, a ak by sme dali bokom ideológiu, tak sme v tej kvalite mohli zotrvať až dodnes. Američania, ktorí sú schopní všetko vyjadriť v číslach, prepočítali, že jeden dolár investovaný do vzdelania sa vráti deväťnásťnásobne. My sme mali v minulosti ťažké obdobia – po vojne, v šesťdesiatych i sedemdesiatych rokoch, ale tie vlády, nech už boli akékoľvek, pochopili, že vzdelanie a príprava ľudí v školách je dôležitý faktor, aby sa postavila a fungovala ekonomika.

• Aké je podľa vás východisko z tejto nie veľmi ružovej situácie?

Treba zvyšovať vážnosť vzdelania, počnúť legislatívou, kde sa zafinancuje, že vyššie vzdelanie musí byť vyššie ohodnotené finančne. Dnes v automobilkách zarábajú zamestnanci viac ako učelia, pričom mnohí prešli možno len trojmesačným kurzom. Nie je v tom nepomer? Do diskusie, ako by malo vyzerať slovenské školstvo v ďalších rokoch, by sa malo zapojiť viac odborníkov, intelektuálov a ľudí, ktorí majú spoločenskú vážnosť. Chýba nám vízia školstva. Nemáme predstavu o tom, aké by malo byť školstvo o dvadsať-tridsať rokov. Fini majú v parlamente výbor pre víziu rozvoja krajiny a na úlohách rozvoja spoločnosti vedy i vzdelanosti pracuje až dvesto prognostikov. Je dobre, že súčasný minister si uvedomuje zložitý stav slovenského školstva, že chce zaviesť zásadnú reformu, ale sám to urobiť nemôže – potrebuje podporu politikov aj podporu celej spoločnosti. A, samozrejme, viac by sa mala mobilizovať intelektuálna špička národa.

• Ktosi dávno vyslovil peknú myšlienku: Ak nepoznáš svoju minulosť, ťažko môžeš premýšľať o budúcnosti. Z pedagogického prostredia vzišla požiadavka, aby sa zvýšil počet hodín dejepisu, lebo jedna hodina je málo. Súhlasíte s tým?

Pravdaže. Ako je matematika grun-tom pre oblasť prírodných vied, tak je dejepis základnou disciplínou pre oblasť spoločenských vied. Pred nejakým časom som spustil pre žiakov základných a stredných škôl projekt Poznaj svoju minulosť alebo pátranie po predkoch. Hlavnou myšlienkou bolo, aby žiak pochopil, ako sa vyvíjal život jeho rodiny, jeho predkov. Jednoducho, išlo o to dať mu podnet na premýšľanie o minulosti svojho rodu, svojho národa, ale aj o budúcnosti. Myslim si, že to nám dnes chýba, málo premýšľame o sebe, o svojej budúcnosti, málo o tom hovoríme, málo snívame.

Politické turbulencie sa neskončili, treba sa pripraviť na ďalšie Globalizáciu torpéduje brexit aj Trump

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Prezidentský úrad pre Donalda Trumpa a rozhodnutie väčšiny britských občanov poručať sa EÚ nie sú náhodné politické udalosti. Podľa všetkého sú odrazom negatívnych následkov globalizácie, ktorá v rukách pár desiatok rodín skoncentrovala obrovské majetky a ohrozila štandardy strednej triedy. Po týchto politických turbulenciách sa treba pripraviť na ďalšie. O ich sile a dosahu rozhodnú v tomto roku európski občania ako voliči najmä v Nemecku a vo Francúzsku, ktoré sa pokladajú za lídrov starého kontinentu.

S odchodom Británie z EÚ väčšina z nás nerátala, ale rovnako ani s prelomovým vyhlásením dočasnej britskej premiérky Theresy Mayovej, ktorým potvrdila tvrdý brexit. Zatrúbila ním na odchod z jednotného európskeho hospodárskeho trhu a ohlásila nástup formy voľného obchodu bez colnej únie.

BRITSKÁ BUDÚCNOSŤ

Do európskeho rozpočtu nechce Británia nič platiť a tiež nebude rešpektovať rozhodnutia Európskeho súdneho dvora. Keďže nebude akceptovať doterajší voľný pohyb tovarov a služieb, nepočíta sa ani s voľným pohybom osôb. Treba sa teda pripraviť na kontrolu počtu a kvalifikačnej spôsobilosti pracovať na britskom pracovnom trhu aj u občanov EÚ. O sprisnení podmienok pri využívaní tamojšieho veľkorysého sociálneho systému netreba vôbec pochybovať. Veď práve nekontrolovaná migrácia a rozkrádanie peňazí britských občanov zo sociálneho systému boli podľa všetkého hlavným dôvodom negatívneho referendového výsledku a následného brexitu. Britská premiérka svojím zásadným vystúpením vykolíkovať mantinely obsahu budúcich rokovaní s európskymi politikmi a cestu na aktivovanie článku 50 Lisabonskej zmluvy. Postupný proces odchodu Británie z EÚ, ktorý nezastavili ani súdne inštitúcie a schválil ho aj parlament, sa odhaduje najmenej na dva roky. Dovtedy bude platiť doterajší stav vo voľnom pohybe tovarov, služieb, kapitálu a pracovných síl vrátane platenia príspevkov do európskeho rozpočtu.

Zatiaľ najväčšie starosti má britský finančný sektor, ktorý sa na HDP podieľa vyše dvanástimi percentami, lebo niektoré svetové banky so sídlom v Londýne sa už pripravujú na presun svojich centráln na kontinentálnu pôdu zastrešenú EÚ. Pravda, aj európske inštitúcie pripravujú recipročné opatrenia, o obsahu a najmä dosahu ktorých možno iba špekulovať.

NÁSTUP TRUMPONOMIKY

Nový americký prezident prebral úrad po svojom predchodcovi v čase, keď zadlženosť USA patrí medzi najvyššie na svete a navyše čoraz viac stráca svoju vrcholovú pozíciu v medzinárodných menových a obchodných inštitúciách. Práve v týchto oblastiach chce – v očiach mnohých rozporuplný prezident – uskutočniť zásadnú zmenu a namiesto doteraz forsirovanej globalizácie chce v hospodárskej politike prejsť k protekcionizmu pod

heslom Amerika na prvom mieste!. Čo treba rozumieť pod týmto pojmom v konkrétnych oblastiach ekonomiky? To, čo vyjadruje lapidárnosť tohto sloganu, ktorý pomohol Trumpovi do kresla – všetko pre Ameriku a jej občanov! Americká ekonomika sa podľa predstáv prezidenta uzavrie, s čím súvisí vytvorenie nových pracovných miest. Hovorí sa o vytvorení až takmer 25 miliónov pracovných miest, čo bude zároveň motivovať domáce firmy, aby investovali viac doma. S tým súvisia aj nové americké investície do infraštruktúry, budovanie nových plynovodov, ťažba bridlicovej ropy a otvorenie sa hovorí o deportácii nelegálnych migrantov, ktorých je vyše jedenásť miliónov. Počíta sa s pritiahnutím zahraničných investícií, ale aj amerických späť domov, ktoré bude motivované znížením daní právnických osôb na úroveň pätnástich percent. Nebudú

mať preto dôvod vykazovať zisky v zahraničí a tam ich odvádzať. Keď sa k tomu pripočítajú obmedzenia doterajších regulácií a rôznych prekážok administratívneho charakteru, musíme počítať s vyšším rastom HDP ako v EÚ. Hospodárstvo USA určite porastie viac ako o tri percentá.

PENIAZE V POHYBE

Expanzívna fiškálna politika však môže zvýšiť deficit verejných financií vraj až na úroveň bilióna dolárov. Americká administratíva preto bude musieť uskutočniť ďalšie nepopulárne opatrenia. K nim patria najmä dovozné clá, ale aj vyššie dane v prípade amerických investícií v zahraničí. Pomôcť musí aj americká centrálna banka kurzovými zmenami dolára tak, aby sa zvýšil americký objem exportu a znížili dovozy. Na druhej strane treba povedať, že rozpočtová expanzia môže priniesť zvýšenie inflácie, čo už potvrdilo vyhlásenie americkej centrálnej banky o tohtoročnom viacnásobnom zvyšovaní úrokových sadzieb, čo určite nebude D. Trumpovi hrať do karát.

Iným problémom môže byť zmena v doterajších medzinárodných obchodných vzťahoch a budúcich transatlantických vzťahoch aj s EÚ, ktorá je po Číne druhým najväčším dovozcom na americký trh. Voči nim sa hovorí o uplatnení dovozných ciel, čo pri sadzbe viac ako tridsaťpäť percent výrazne predraží predaj všetkého, čo na americký trh z celého sveta prichádza. V tomto smere veľa napovedajú diplomatické iniciatívy britskej premiérky T. Mayovej. Budeme tiež zvedaví na pôsobenie vojenského paktu NATO, ktorý vraj stojí amerických poplatníkov obrovské peniaze, pritom ostatné členské krajiny vrátane Slovenska si neplnia svoje finančné záväzky na úrovni dvoch percent zo štátneho rozpočtu. Všetky opísané opatrenia znamenajú výrazný odklon od doterajšej globalizácie vo svetovej ekonomike a americký nástup politiky protekcionizmu, na dôsledky ktorého si budeme musieť vo svete počkať, keďže z dlhodobého hľadiska nemusí byť správny.

V Európskej únii sa začína úsporná rozpočtová politika Na jar azda vyklíčia aj zamrznuté úroky

Róbert HÖLCZ – Foto: ZATL

Ekonomiku každej krajiny hodnotíme makroekonomickými ukazovateľmi, ktoré doteraz viac ovplyvňovala menová politika centrálnej banky ako fiškálne politiky národných vlád. Každá z nich uprednostňuje a presadzuje svoje nástroje, ktorými na to vplýva – v prvom prípade sú to úroky a devízovej intervencie na peňažnom trhu a v druhom štátny rozpočet.

Keď sa ekonomike darí, ako povedzme v susednom Česku, tamojšia mena sa voči ostatným svetovo obchodovateľným menám viac posilňuje. Posilňovanie českej koruny je na neprospech exportu a prospešné pre import. Keďže v Českom HDP je zahraničný obchod aktívny, export je vyšší ako import, Česká národná banka intervenuje na peňažnom trhu miliardovými devízovými injekciami, čo nie je nič iné ako nakupovanie obrovskej masy eur za práve vytlačené české koruny tak, aby kurz českej koruny voči euru bol 27 Kč.

MENOVÉ ZÁSAHY

Takýto mechanizmus ovplyvňovania hodnoty ktorejkoľvek meny je možno uplatňovať len tam, kde mena a centrálna banka sú národné – z jedného štátu. U nás ako v jednom z devätnástich členských krajín eurozóny so spoločnou menou stanovuje hodnotu eura ECB. Spomínané devízové intervencie ČNB majú dvojaký význam – oslabujú českú korunu a napomáhajú rast inflácie, čo nemusí vyhovovať všetkým účastníkom trhu. Predstavitelia ČNB tvrdia, že oslabovaním meny podporujú rast HDP, a tým aj zvyšovanie zamestnanosti

Ústredie Európskej centrálnej banky.

a rast miezd, s čím sa dá podľa hospodárskych výsledkov za minulý rok súhlasiť. Keďže v Českej republike začala rásť inflácia a už prakticky neexistujú deflačné riziká, v prvej polovici tohto roku sa predpokladá s postupným ukončením spomínanej devízovej intervencie ČNB.

ROZŠANTENÁ ECB

Aj predstavitelia ECB predpokladali, že nalievaním obrovského množstva peňazí do ekonomík členských štátov podporia hospodársky rast a nárast inflácie. To však nie je

možné bez zvyšovania cien energií, poklesu nezamestnanosti, nárastu miezd a vyšších úrokových sadzieb. V spomínaných faktoroch naozaj došlo k pohybu a v eurozóne od začiatku roka 2017 rastie inflácia. Úrokové sadzby ECB zatiaľ zostávajú bez zmeny, ale nikto nepochybuje, že k zmenám dôjde. Najprv budú vyššie úroky ECB, potom sa zvýšia úroky na úvery a napokon aj na vklady.

ŠKRTANIE Z DLHOV

Povšimnutiahodná je čoraz nižšia zadlženosť domácich štátnych rozpočtov ako odraz aktívnej fiškálnej politiky. Podľa dostupných informácií za rok 2016 sa zadlženosť väčšiny krajín starého kontinentu znížila. Päť krajín – Estónsko, Luxembursko, Nemecko, Švédsko a Česko – mali v minulom roku vyrovnaný alebo prebytkový rozpočet, a tak ich politici diskutujú čo s ním? Väčšina sa prikláňa k tomu, aby sa opäť použil na zníženie verejného dlhu či na posilnenie dôchodkových fondov. Osem štátov vlani hospodáril s rozpočtovým schodkom pod jedno percento k HDP. Slovensko s deficitom 1,23 percenta k HDP obsadilo z dvadsiatich ôsmich hodnotených štátov štr-

náste miesto. Najhoršie hospodáril Španielsko s rozpočtovým deficitom 4,5 percenta k HDP, Veľká Británia mala deficit 3,5 percenta a Francúzsko, bez stanoviska ktorého sa v EÚ nič nepohne, malo vlani rozpočtový deficit 3,3 percenta k HDP. Najhoršie je na tom Grécko s dlhom 181,6 percenta, potom Taliansko s dlhom 133 percenta a Portugalsko s dlhom 130,3 percenta k HDP.

ZÁPAS S PERCENTAMI

Najmenší verejný dlh v EÚ majú pobaltské Estónsko – 9,4 percenta, a Luxembursko 23,2 percenta k HDP. Vzhľadom na tento ukazovateľ Slovensko je na tom lepšie. Za minulý rok sme vykázali verejný dlh na úrovni 52,9 percenta k HDP. V tejto súvislosti však treba pripomenúť, že na začiatku finančnej krízy sme v roku 2008 mali verejný dlh 28,2 percenta... A tiež, že úroveň verejného dlhu dnes „stráží“ ústavný zákon, ktorý hovorí o povinnosti rezortu financií uskutočniť pri prekročení stanovenej dlhovej hranice konkrétne opatrenia. Tie posudzuje Rada pre rozpočtovú zodpovednosť. Ak by verejný dlh k HDP prekročil hranicu 60 percent, vláda je povinná požiadať parlament o vyslovenie dôvery. V súčasnosti sa slovenský vládny kabinet usiluje o zmenu sankčných pásiem doteraz platného ústavného zákona a požaduje ich zvýšenie. Dôvodom je, že dnes si dokážeme na peňažných trhoch požičať peniaze dokonca aj so záporným úrokom, čím sa vytvárajú podmienky na ich využívanie pri rozširovaní dopravnej infraštruktúry a iných investíciách, a teda aj zvyšovaní HDP, ku ktorému sa ročný deficit verejných financií a tiež kumulovaný deficit verejného dlhu prepočítava.

JAZYK A DOROZUMIEVANIE SA

Ponúkajú nám jedinečné výhľady na okolitú krajinu. Na jar nás obkolesujú sviežou zelenou, v zime neraz skúšajú našu trpezlivosť. Reč je o slovenských horských priechodoch. Viaceré z nich okrem povrchových osobitostí zaujmú aj svojím názvom, najmä ak jeho nejasný pôvod umožňuje rôzne interpretácie.

Príslop a Soroška

Do tejto kategórie môžeme zaradiť názov Príslop pomenujúci horský priechod na Orave, ktorým vedie cesta z Oravského Podzámku do Hruštína. Pri pohľade do map nachádzame v jeho susedstve rovnomenný vrch. S názvami typu Príslop (nárečovo aj Prieslop) sa môžeme stretnúť aj v iných horských regiónoch Slovenska. Utvorili sa zo všeobecného podstatného mena „prislop“, ktoré má v slovenčine význam „plytké vysokohorské sedlo“. Ide o geografický termín slovenského pôvodu (prevzatý aj do rumunčiny) známy v širšom priestore Karpát, kde sa rozšíril najmä prostredníctvom valaskej kolonizácie. Odvodnené je pravdepodobne od slova „slap“ („jama v kamennom riečisku rieky, kam zvysoka dopadá voda“). Na našom území sa zvykne spájať s významom i zvukovo blízkym nárečovým slovom „slop“ („jama na ceste, po daždi plná vody, priehľbeň“). Identický či blízky význam sa tomuto termínu pripisuje aj v okolitých slovenských jazykoch a nárečiach (napr. „přislop“ – „bočné horské sedlo“ v nárečiach moravského Valašska, „pryslip/prislip“ – „horská dolina“ v ukrajínčine, „preslap/preslop“ – „horské sedlo“ v bulharčine). Podľa jazykovedca V. Uhlára má termín „prislop“ na našom území pôvodný význam „vrch nad sedlom (jamou, „slopom“)“. Tento predpoklad podopiera jazykovou formou slova, ako aj častým výskytom vrchov s názvom Príslop napríklad v Liptove. Názvom sediel a priehyb sa podľa autora stal až neskôr, a to prenášaním významu. Príklady približujúce jeho význam v iných krajinách karpatského priestoru však zhodne odkazujú na termín označujúci znížené terénne objekty (napr. sedlá). Domnievame sa teda, že v čase jeho rozširovania na našom území išlo už o významovo ustálený termín. Ten sa presunul z pomenovaní sediel aj na názvy blízkych vrchov, a to pričinením kartografov, vedených potrebou označiť konkrétnym názvom výškové body v teréne. Zaujímavý pôvod má aj názov horského priechodu v Slovenskom krase spájajúceho Rožňavskú a Turniansku kotlinu – Soroška (v súčasnosti ide o neoficiálny názov celého sedla, nazývaného aj ako Jablonovské sedlo). Názov súvisí s maďarským pomenovaním brnlatého hrebienka ležiaceho v blízkosti hlavnej cesty na južnom okraji horského sedla, ktorý spolu s okolitými skalnými útvarmi vytváral priesmyk pri prechode z Gemera do Turnianskej stolicy. V historických mapách má podobu „Szoros kő“, tvorenú prídavným menom „szoros“ – „tesný, úzky“ (ako podstatné meno má význam „úžina, priesmyk“) a podstatným menom „kő“ – „kameň, skala“ (teda „Tesná skala“). V maďarčine sa pri pomenovaní v teréne využíva aj slovo „szoroska“ („úzka ulička“), v našom prípade je vhodnejšie vychádzať z doloženej podoby Szoros kő, ktorá sa adaptovala do slovenčiny ako Soroška.

Gabriel ROŽAI,
Katedra slovenského jazyka
a komunikácie
FF UMB v Banskej Bystrici

Šéfredaktorka Agáta JEĐRZEJCZYKOVÁ o periodiku slovenských krajanov v Poľsku

Živé slovo je pre slovenskú menšinu živá voda

Zuzana PAVELCOVÁ – Foto: archív SNN

Absolvovala štúdium slovenského jazyka a literatúry a nemeckého jazyka a literatúry na Filozofickej fakulte Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave. Je šéfredaktorka krajaňského časopisu Život, členka predsedníctva Ústredného výboru Spolku Slovákov v Poľsku, členka Spolku sv. Vojtecha a Miestneho odboru Matice slovenskej v Novej Belej. Je tiež súdna tlmočníčka a prekladateľka zo slovenského jazyka a autorka viacerých cezhraničných projektov aj publikácií vydaných v rámci slovensko-poľskej cezhraničnej spolupráce. Venuje sa popularizácii kultúrneho dedičstva slovenskej národnostnej menšiny žijúcej v Poľsku. Podpísala sa pod vydanie dvojjazyčnej publikácie Folklorný súbor Spiš – 65 rokov činnosti (2013).

Šéfredaktorka krajaňského časopisu Život v Poľsku Agáta JEĐRZEJCZYKOVÁ.

• Časopis Život poznajú Slováci žijúci v Poľsku veľmi dobre, je najčítanejším mesačným našich krajanov za severnou stranou Tatier. Dnes ste jeho šéfredaktorka. Predstavte ho čitateľom SNN.

Život je kultúrno-spoločenský časopis venovaný otázkam slovenskej národnostnej menšiny žijúcej v Poľsku, najmä na územiach Spiša a Oravy, kde žijú autochtónni Slováci. Je tlačovým orgánom Spolku Slovákov v Poľsku. Trúfam si povedať, že je svojrázny svedok čias,

ktoré reflektuje na svojich stránkach už bezmála šesťdesiat rokov.

• Ako sa formoval, aký je dnes a aké sú predstavy o vývine tohto časopisu do budúcnosti?

Periodicky vychádza od 15. júna 1958 a ako taký predstavuje úspešnú kontinuitu slovenskej tlače mimo územia Slovenskej republiky naozaj už takmer šesťdesiat rokov. Od prvého výtlačku vzbudil v krajanoch nesmiernu radosť a nádej, že konečne majú svoj vytúžený tlačový orgán v materinskom jazyku

obsahovo príťažlivý, jednoduchý „bohatý.“ V akom náklade vychádza? Koľko je stálych predplatiteľov?

Za grafické vybavenie vďaka Život vydavateľstvu a tlačiarňi Spolku Slovákov v Poľsku. Vychádza v náklade 2 100 kusov a tento náklad každý mesiac distribuujeme do krajaňských domácností

a prostredníctvom neho budú riešiť aj páľivé otázky života menšiny a vyjadrovať svoje názory. Život si od začiatku veľmi obľúbili a mali záujem na jeho udržaní. Členovia spolku obetavo chodili po domoch a zbierali predplatné na celý rok. Vďaka nim časopis odoberala skoro každá rodina na Orave a Spiši. Predplácali si ho nielen slovenské, ale i poľské rodiny. Mnohí objednávali tento časopis aj pre svojich príbuzných do iných oblastí Poľska i zahraničia – na Slovensko, do Čiech, Nemecka, USA a Kanady. Jeho súčasťou v decembrovom čísle bol vždy aj kalendár. Čitateľská základňa je pre budúcnosť mimoriadne dôležitá. Len tak sa slovenské slovo naďalej pravidelne dostane do krajaňských domácností.

• Život je jedno z najlepších graficky kreovaných krajaňských periodík – je celofarebný, na kvalitnom papieri,

na Spiši a Orave, zasielame ho aj predplatiteľom na Slovensko, do Európy a USA, kde tiež žijú krajanovia. Pravdaže, putuje aj na slovenské a poľské úrady a do knižníc, vďaka čomu má k nemu prístup široká verejnosť.

• Ako vnímate svoje poslanie šéfredaktorky, čo si vedúca pozícia v krajaňskom periodiku v zahraničí vyžaduje?

Mojou úlohou je pokračovať v tradícii slovenského tlačového slova medzi krajanmi v Poľsku, dbať na to, aby mali pravidelný prístup k informáciám o slovenskom dianí v krajaňskom prostredí, ale aj v materskej krajine. Najzložitejšie je podľa mňa objektívne prezentovať problémové otázky týkajúce sa slovenskej národnostnej menšiny žijúcej v Poľsku. Moja pozícia si vyžaduje rozhľad a najmä informovanosť, na čo je potrebná poho-

tová spolupráca s celým redakčným kolektívom, ale aj s dopisovateľmi, ktorí sú vždy v blízkosti diania, o ktorom nás informujú.

• Ste členka mnohých krajaňských spoločností a inštitúcií i matičiarok v Novej Belej. Ako sa tamojšiemu matičnému odboru darí?

Matičný odbor v Novej Belej, žiaľ, zaniká. Starší členovia po umierali a tých mladších práca v odbore MS neprilákala. V súčasnosti má už len pár členov. V minulosti bola jeho činnosť oveľa príťažlivejšia, ale na to vplývalo aj priame prepojenie na čitateľov Matice slovenskej v martinskom ústredí. Za krajanmi v Poľsku prichádzali častejšie, čulejšia bola spolupráca s odbormi na Slovensku, a to podporovalo činnosť aj u nás. Naši členovia chodili na stretnutia matičiarov na Slovensko. Myslí si, že by to možno pomohlo oživeniu a rozprúdeniu aktivít aj teraz.

• V roku 2013 ste vydali publikáciu Folklorný súbor Spiš – 65 rokov činnosti. Čo vás podnietilo na jej zostavenie?

Chcela som ukázať dejinnú stopu folklórneho súboru v Novej Belej a ako sa mu darilo v priebehu tých šesťdesiatich piatich rokov pôsobenia pri zachovávaní slovenských tradícií predsa len v cudzom prostredí. Tiež som chcela aspoň v zlomkoch priblížiť kroj, ktorý je pre túto, kedysi rýdzo slovenskú obec príznačný, a pripomenúť ľudí, ktorí sa veľmi zaslúžili o folklórne dianie a zároveň patrili aj k popredným predstaviteľom krajaňského diania v Poľsku.

• Ako podľa vašej mienky vnímajú Slováci žijúci v Poľsku našu Maticu slovenskú?

Maticu slovenskú v povedomí majú, lenže často sa im spája s dňami a podujatiami v minulosti. Chýba prepojenie na súčasné pôsobenie a aktivity Matice, v tom vidím nedostatok. Očakávaná krajanov od MS sú rozdielne – v závislosti od veku, ale všetky spája predstava, že Matica má byť naďalej tútorom slovenskosti pre Slovákov žijúcich v zahraničí, aby bola medzi nimi prítomná či už prostredníctvom slova, alebo písomného prejavu.

V siločiarach dneška

Daniela PRÍHODOVÁ: Mestečko, Vydavateľstvo Matice slovenskej, s. r. o., 2016

Pútavý príbeh zo súčasnosti, ktorý osloví najmä ženskú časť populácie. Môže sa odohrávať kdekoľvek okolo nás. Autorka si však vybrala malé mestečko, kde sa každý s každým pozná. Príhodovej román má napriek drsnej realite dneška romantický nádych. Taký typický pre ženské romány. Autorka je skvelou rozprávačkou, a aj preto sa jej romány čítajú jedným dychom. Rozhodne môže byť dobrým spoločníkom na voľné chvíle.

Autorka si na zobrazenie súčasných problémov spoločnosti zvolila často sa vyskytujúci model neúplnej rodiny. Hoci to matka dvoch dcér zvláda veľmi dobre, predsa len absencia otca je citelná. Nielenže dcéram chýba mužský vzor, no chýba rodine na prežívanie plných vzťahov. Jej zázemie je neúplné a najviac sa to prejavuje na citovom dozrievaní pubertiačky. Autorka položila dôraz na vývoj vzťahov, už menej sa v románe premieta duševné rozpoloženie protagonistov. Či to bol zámer poukázať na plytkosť duševného bohatstva dnešnej generácie, alebo len neochota rozšíriť príbeh o tento rozmer, z knihy nevyplýva. Z množstva prieskumov i správania ľudí na verejnosti však možno tvrdiť, že Dostojevskij by mal dnes problém napísať svoje romány. Postavy demonštrujú spoločenské problémy dneška, kde dominuje zápas o materiálne statky, neraz len ako podmienka na holé prežitie.

Román má dynamický dej s prelínaním sa všetkých ľudských necností. Na pozadí malého mesta zvlášť vynikajú závisť, pýcha, karierezizmus a všetko to autorka vtlačila na malú plochu románu. Dokonca mu nechýba ani politická zápleтка. Autorka svoju najnovšiu knihu ozvláštnila tajomnou postavou bohatej, no žičlivej reštituentky. Práve ona je symbolom krásneho, vnútorne vyrovnaného človeka.

Eva ZELENAYOVÁ

Upletené z človečiny

Anton BLAHA: Sme čakárenská generácia, Vydavateľstvo SSS, 2017

Keď dočítate túto knižku, možno aj vám príde ľúto, že veľké knihkupecké domy podceňujú ak nie ignorujú knihy, ktoré prinášajú o čosi viac ako len podenkové story na dlhé chvíle. Očividné je to pri knihách, vychádzajúcich spod strechy Matice slovenskej a Spolku slovenských spisovateľov. Istotne, knihy z ich vydavateľstiev nesľubujú také tržby ako novy, blysnúce sa na módnom nebi. A tak skutočná literatúra, hoc aj čitateľsky príťažlivá a aktuálna, o akej je práve reč – vypadáva knižkupcom z obzoru.

Blaha ako esejistu a spisovateľa už netreba predstavovať. Hoci tento popredný slovenský právnik vydal svoju prvú „neprávnickú“ knihu až po sedemdesiatke, usilovne dobieha kolegov od pera. A úspešne. Vlni im zbierku próz literatúry faktu Manderla a Modrý Maurícius pred nosom zbieral literárne ceny.

Túto vysokú hladinu pokojne a hrdo drží aj vo svojej novej knihe. Aktuálne glosy na bolestivé témy spoločnosti, zasvätené rozhovory (bez ohľadu, či je v úlohe svedníka alebo svedčaného, malé úvahy i väčšie eseje. Vždy ako čerstvo upečený chlieb. Voňajú sviežosťou a chuťou múdrostou.

Opakujem sa, už som to kedysi pred rokmi o inej knihe napísal, ale ak mi to znova prišlo na um, je to zrejme trvalá Blahova črta: dokáže sa zamyslieť nad zdánlivo nepovšimnutia hodnou témou, nad všedným zážitkom, nepatrným javom, skrytým nádherou vecí a človeka. A upozorní čitateľa, koľko súvislostí, krásy i múdrosti môže byť v nebadanej drobnosti, vzťahu, udalosti, zážitku. A ešte čosi čitateľovi príde vhod: Blaha ho svojím štýlom uvažovania a rozprávania upokojuje, dáva mu pocit hrdosti na pojmy človek i Slovák. Hoci aj rozmýšľa spolu s Alexandrom Matuškom, ktorého myšlienku si vzal za motto: „Vie tento národ robiť? Vie, nesporné. Vie sa nadchnúť? Vie, a každý uzná, že nielen na futbalových zápasoch. Ale, zdá sa, stále je dosť javov na zaplakanie.“

Ján ČOMAJ

Desivé skutočnosti

L. ŠTEVKO, M. MAHÚT, V. MOHORITA: Vojna v tieni Majdanu, Žilinská prvá obchodná, s. r. o., 2016

Ak zoberieme do úvahy, že do skončenia druhej svetovej vojny sme s časťou západnej Ukrajiny žili v spoločnom štáte, je neuveriteľné, kam sa táto krajina v súčasnosti prepadla. Aké kreatúry vyplavila. Čitateľa musí vydesiť kapitola Zoznam ako žáner vojnovéj prózy. Azda niet lepšieho dôkazu o fašistickom charaktere pomajdanovej moci než skutočnosť, že na jej listine nežiaducich osôb sa ocitol aj tajomník Ústrednej rady Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov Vladimír Longauer.

Autori knižky si kladú otázku, ako je možné, že na zozname je človek reprezentujúci tisíce vojnových obetí a hŕstku stále žijúcich odporcov nacizmu z druhej svetovej vojny. Odpoveďou je rozloženie síl na ukrajinskej politickej scéne s podporou fašizoidného hnutia Právý sektor. Jeho teror na obyvateľstve nemá konca. Dokument známy ako Geraščenkovo zoznam obeteľ internet v roku 2015. Pomenovanie dostal po činníkovi ukrajinského ministerstva vnútra. Na popravnom zozname je sedemtisícpäťsto mien indexových „zradcov“. Nikto nevie, kto je na rade...

Podtitul knižky znie Pravda o ukrajinskom konflikte. Autori zhromaždili množstvo autentického materiálu, ktorý je v príkrom rozpore s oficiálnymi správami z médií. Usvedčujú aj Denník N z cynizmom nad ľudskou tragédiou i zo zjavného prisluhovačstva architektom konfliktov vo svete. Ak sa ešte dá nazvať konfliktom to, čo sa rozhorelo na Ukrajine. Slovenskému čitateľovi približujú susednú krajinu v kontexte dejín aj z pohľadu vývoja udalostí v tomto storočí. Dávajú tiež nahliadnuť do pohľadov tých, čo Slovensko pripravili o lukratívny obchod z prepravy plynu. Prinášajú množstvo ďalších desivých svedectiev a faktov. Cennou súčasťou knižky je jej obrazová príloha.

Eva ZELENAYOVÁ

Slovenská národná galéria sa konečne dočká dôstojnej podoby Menia dominantu na nábreží Dunaja

Alexander Gocz – Foto: SNG

Milovníci výtvarného umenia, ale aj všetci obyvatelia a návštevníci Bratislavy majú dôvod na radosť. Dlho chystaná a viackrát odkladaná rekonštrukcia Slovenskej národnej galérie v Bratislave sa konečne začína. Galéria v polovici januára odovzdala stavenisko dodávateľovi prác – konzorciu stavebných firiem, pričom zmluvu s víťazom súťaže podpísala generálna riaditeľka galérie Alexandra Kusá 28. decembra minulého roka a cena rekonštrukcie dosahuje takmer štyridsaťdeväť miliónov eur.

História našej národnej galérie inštitúcie sa začala písať počas prvej Slovenskej republiky, keď bola v roku 1943 založená v Bratislave Slovenská galéria. Slovenská národná galéria však vznikla až po februárovom prevrate v roku 1948, a to zákonom Slovenskej národnej rady č. 24 z 29. júla 1948. O jej vznik sa zasadzoval predovšetkým básnik, novinár a spisovateľ Laco Novomeský, v tom čase poverenik pre školstvo vedy a umenie. Slovenskú národnú galériu v súčasnosti tvorí komplex budov pozostávajúci najmä z tzv. Vodných kasární a novej čelnej prístavby. V roku 1940/1941 bolo pri úprave nábrežia zbúrané predné krídlo Vodných kasární a po ďalších desiatich rokoch bola budova adaptovaná pre Slovenskú národnú galériu. V rokoch 1969 až 1977 bola SNG zrekonštruovaná a doplnená o modernú prístavbu podľa návrhu architekta Vladimíra Dedečka. Aj keď táto prístavba vzbudila a vzbudzuje množstvo kontroverzných diskusií, pravdou je, že odborná svetová verejnosť ju považuje za odvážny a inšpiratívny architektonický počin.

Istý čas sa zdala rekonštrukcia SNG ako zaklatý projekt. Už počas ministra kultúry Milana Kňažka v roku 2001 boli podpísané prvé dokumenty o jej rekonštrukcii. Obmedzenia pre návštevníkov sa začali v roku 2013, keď galéria uzavrela priestory Vodných kasární a Nádvorí/Letného pavilónu na Rázusovom nábreží. Prístavba – premostenie od spomínaného architekta Vladimíra Dedečka, bola uzavretá už pred pätnástimi rokmi.

■ ČO FUNGUJE?

V prevádzke teda naďalej zostávajú výstavné priestory v Esterházyho paláci na Námestí Ludovíta Štúra vrátane knižkupectva Ex Libris a kaviareň Berlinka, ktorá sa v posledných rokoch etablovala ako miesto zaujímavých umeleckých podujatí. Súčasťou rekonštrukčných prác, zahŕňajúcich plochu vyše dvadsaťsedemtisíc štvorcových metrov, bude oprava premostenia SNG, knižnice, amfiteátra, administratívnej budovy a historickej budovy Vodných kasární, ktorá má štatút národnej kultúrnej pamiatky. Pribudne novostavba depozitárneho domu, obnoví sa nádvorie, hospo-

dársky dvor, spojovacia ulička aj chodníky. To všetko podľa ambiciózneho projektu architektov Martina Kusého a Pavla Paňáka, ktorí majú ambíciu spraviť zo SNG jednu z vizuálnych dominant bratislavského dunajského nábrežia.

■ NOVÉ PLOCHY

Plánovaná rekonštrukcia bude mať na SNG pozitívny vplyv, keďže získa 1 800 štvorcových metrov depozitárnych priestorov, 5 385 štvorcových metrov výstavnej plochy, kongresovú sálu, viacúčelovú halu, park na nádvorí, obnovenú administratívnu budovu, moderný archív, reštaurátorské ateliéry, modernú knižnicu výtvarného umenia, garáže, podzemné sklady a strojovne. Výsledkom podľa hovorkyne SNG Bohdany Hromádkovej bude „moderná otvorená kultúrna inštitúcia nielen po stránke vzhľadu, ale najmä vnútorným obsahom, prevádzkou a sprístupnením bohatého zbierkového fondu a ponuky rôznorodých programov pre široké spektrum publika“. Galéria, ktorej výstavy sú bezplatné, sa neobáva poklesu návštevnosti počas rekon-

Vonkajší vzhľad SNG sa výrazne nezmení, premeny zasiahnu viac do interiéru.

štrukcie. Naopak, po otvorení očakáva oveľa väčší počet návštevníkov. Väčší výstavný priestor totiž umožní širšiu ponuku výstav, nezávislých projektov a spoločenských podujatí.

■ DLHÉ ČAKANIE

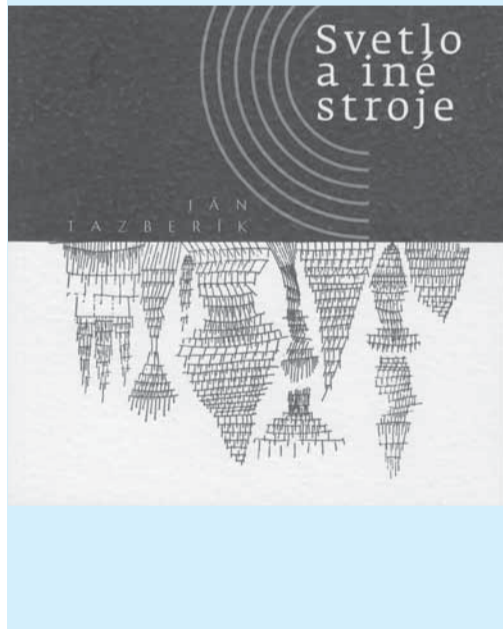
Ako sme už spomínali, rekonštrukcia a modernizácia SNG sa mala pôvodne začať v roku 2007. Po vypuknutí ekonomickej krízy ju vláda odložila a v roku 2013 kabinet rekonštrukciu odsúhlasil aj s vyššou cenou, konkrétne na 39,55 milióna eura. Mala prebiehať v rokoch 2013 až 2016, no začiatok prác však odsúvalo zložité verejné obstarávanie dodávateľa. Vláda napokon v decembri tohto roka odsúhlasila zvýšenie obstarávacej ceny na 48,7 milióna eura a predĺženie termínu na roky 2016 až 2018. Suma zahŕňa

okrem stavebných nákladov aj dozor investora a autora a bezpečnostný projekt. Tieto prostriedky nie sú v nijakom prípade nadhodnotené. SNG sa už niekoľko rokov môže pochváliť stúpajúcim počtom návštevníkov, napríklad oproti roku 2015 ich v roku 2016 bolo o vyše desaťtisíc viac. Samozrejme, hlavný podiel na tomto úspechu má premyslená dramaturgia výstav. Veľkému záujmu návštevníkov sa teší napríklad súčasná výstava Sen a skutočnosť venovaná kontroverznému prvej Slovenskej republiky a svojich nadšených obdivovateľov si iste nájde aj chystaná súborná výstava, bohužiaľ, už zosnulého muzikológa, experimentátora a autora grafických partitúr Milana Adamčiaka, ktorú v SNG otvoria 23. marca.

Dôverná správa o duši človeka

Ján Tazberík: Svetlo a iné stroje, Vydavateľstvo SSS, Bratislava 2016

KNIHA TÝŽDŇA

Keď mapujeme stav poézie na Slovensku, zdá sa, že v prebiehajúcej druhej dekáde 21. storočia sa úroveň básnických kníh kvantitatívne aj kvalitatívne ustálila. Ubudlo prvoplánových experimentov a naprieč generačným spektrom básnikov a poetiek je čoraz badateľnejší dôraz na skutočnú intímnu výpoveď o „stave duše básnika a sveta okolo“. Medzi takéto zaujímavé a čitateľsky hodnotné knihy patrí aj zbierka básní Jána Tazberíka Svetlo a iné stroje.

V prípade tohto básnika ide o jeho šiestu básnickú zbierku, a hneď na úvod musíme konštatovať, že autor sa rozhodol rozšíriť svoju poetiku smerom k prozaickej štruktúre, teda istým spôsobom smerom k básňam v próze. Samozrejme, že v zbierke sú aj básne takpovediac v „klasickej“ forme, ale čitateľsky najpríťažlivejšie budú zrejme výpovede písané na hranici prózy, krátke záznamy o pocitoch a vnemoch básnika, ktorý sa snaží vyrovnáť so svetom okolo. Napríklad v básni „Čínsky“ autor píše: „Nemilujeme sa, rozprávame sa bez odvahy; nezrozumiteľne, / akoby čínsky; prispôbojeme sa tvarom (niečo ťažšie než kus kovu padá vzduchom)“. Čitateľ má náhle z týchto básní pocit, ako keby mu autor chcel kódovaným jazykom podať intímnu správu o svete okolo, úprimnú správu o tom, čo cíti. Tazberík vedome opustil verš ako viazanú jednotku výpovede, nič čitateľovi neulahčuje, skôr ho naopak vyzýva, aby spolupracoval a našiel si pre každý text ten svoj jedinečný zmysel. Nie je to poézia lahučko plynúca, ktorá čitateľa ukolíše do estetických snov svojou pravidelnosťou, prípadne ho vybudí expresívnym slovníkom. V prípade tejto zbierky Jána Tazberíka ide o odkrytie vnútra človeka v kódovanej reči básne. Tak ako píše v básni Britva: „Tak syčme ako Apollinaire, píšeme a syčme v haďom hniezde / papiera a hladajme toho, koho milujeme...“

(mab)

MEDAILÓN

Existujú spisovatelia, ktorí sú verní tomu svojmu žánru – či už poézii, alebo próze. Ale Miroslav Pius má vo svojom knižnom repertoári knihy poézie, knihy pre deti, beletriu, literatúru faktu a literárne eseje. Jeho knihy sú primárne určené tým, ktorí chcú poznať svoju vlastnú minulosť.

Miroslav Pius sa narodil 16. februára 1942 v Novej Vsi nad Žitavou. V roku 1960 ukončil štúdium na Pedagogickej škole v Leviciach. Pôsobil ako učiteľ v Starom Tekove a v rokoch 1963 – 1968 študoval na Filozofickej fakulte

Spisovateľ pre zahľadených do poznania

Univerzity Komenského v Bratislave. Počas štúdia sa aktívne zapojil do boja „za socializmus s ľudskou tvárou“, čo sa prejavilo založením tajného Historického krúžku pri FF UK a článkami v študentskom časopise Echo. Po ukončení štúdia nastúpil do Československého rozhlasu v Bratislave ako literárny redaktor. Tu ho zastihol aj 21. august 1968. Miroslav Pius sa podieľal na ilegálnom rozhlasovom vysielaní proti okupačným vojskám v štúdiu Mesto na DUNAJI, a preto bol v roku 1970 ako „protistranícky, protisocialistický a protisovietsky živel“ prinútený z rozhlasu odísť. Mal zákaz akéhokolvek publikovania a zákaz vykonávania povolania podľa svojej kvalifikácie, aj keď vtedy už mal za sebou básnickú zbierku Pyrománia. Po novembri 1989 pracoval na MŠ SR, MK SR, ako generálny riaditeľ Národného osvetového centra v Bratislave a ako riaditeľ Domu Matice slovenskej v Bratislave. Do dnešných dní má Miroslav Pius na svojom konte takmer dvadsať kníh, pričom najviac ich je zo žánru literatúry faktu, kde sa venuje najmä svojmu rodnému Požitiaviu. Za svoju tvorbu získal viaceré ocenenia. Je nositeľom Veľkej medaily sv. Gorazda MŠ SR, medaily Daniela Licharda MK SR, predsedu vlády SR mu udelil pamätný list a obec Nemčičany medailu za kultúrny rozvoj obce.

V týchto dňoch Miroslav Pius osláví sedemdesiatpäť rokov. V mene redakcie SNN mu srdečne blahoželáme!

(mab)

HUMORESKA

Môžem s pokojným svedomím vyhlásiť, že až donedávna som sa považoval za celkom korektného človeka s korektným vyjadrovaním. Keď ničie bolo čierne, označil som to za čierne a netrepal som o „nedostatočnej belosti“. Pripadal by som si ako idiot. Ale časy sa menia a korektnosť vo vyjadrovaní valcuje Európu aj Ameriku. Tam sa to začalo Afroameričanmi. Náhle bolo označenie černochoch nekorektné, o slove neger ani nevraviac. Chudák Mark Twain, ktorý okrem iného napísal skvelú knihu Dobrodružstvá Toma Sawyera a Huckleberryho Finna, si to zlízol za viac ráz spomínané slovíčko

neger v tejto knižke medzi prvými. V niektorých štátoch USA ju dali na index a v nových vydaniach toto slovo snaživo scenzúrovali.

Trochu mi to pripomenulo naše vývrtky medzi slovami Cigán

To potom vyzeralo nasledovne: Dvaja mladíci prepadli včera večer dôchodcu v obci XY. Čitateľa v internetových diskusiách sa následne vytešovali nad korektnosťou a pretextovali chronickú

rúčanie britskej lekárskej komory. Tá odporúča, aby jej členovia používali namiesto slovíčka senior termín „starší človek“. Proti gustu žiaden dišputát a ja len čakám, kedy sa na indexe objavia u nás

gender poblúdená osôbka sa rozhodla pre preoperovanie zo ženy na chlapa, medzitým však otehotnela, a tak operáciu odložila až po pôrode.

Jednoducho, korektnosť svetom vládne aj napriek tomu, že v internetových diskusiách sa ozvala jedna dáma, ktorá sa ako dvojnásobná matka vyjadřila, že keby jej niekto povedal tehotný človek, tak mu asi ručne stručne vysvetlí, kam si toto označenie môže strčiť. Pomyselnú palmu víťazstva v korektnosti však získal nemenovaný diskutér, ktorý navrhol, aby sa slovo „znásilnená“ nahradilo korektným termínom „neochotná príjemníka cudzieho semena“.

Marek DANKO

Načo chleba, korektnosti je predovšetkým treba

a Róm. Nevieť prečo, ale moji rómští priatelia, skvelí hudobníci a dobrí remeselníci, ktorí mi už kadečo v byte poopravovali, uvzato trvajú na tom, že sú Cigáni. Mám dôvodný pocit, že sa na slovíčko Róm zvyknú uraziť. Svojho času českí novinári začali nahrádzať slovo Róm termínom „mladík“. Najmä v čiernej kronike

odrhovačku nasledovne: Kdo to byl? Mladík, černý mladík... Ale nič sa nedá robiť, korektnosť dnes letí a ja len čakám, kedy sa dočítam, že v chlieviku za domom bol chovaný na mäso a mäsové výrobky cicavec s pomerne vysokou hmotnosťou. To aby sa chudera sviňa neurazila. Ak sa niekomu zdá, že preháňam, tak mám pre neho zaujímavé odpo-

často používané termíny dedo či babka.

To však zďaleka nie je všetko! Tá istá britská lekárska asociácia navrhuje namiesto tehotná žena používať slovné spojenie tehotný človek. Vraj preto, aby sa neurazili takzvaní transgender jednotlivci, čiže ženy v mužskom tele a naopak. Celé to vzniklo preto, že istá trans-

ČRTA

Pred sto tridsiatimi piatimi rokmi sa narodil Július Juraj Thurzo, hlavný kapitán Dunajplavby a riaditeľ prístavu, predtým dlhé roky námorný kapitán. Najstarší Bratislavčan si túto legendárnu postavu mesta na Dunaji pamätajú aspoň z počutia. Človek vo večnom odlúčení a v objatí vín, a predsa v citovom spojení s Detvou, v ktorej sa narodil, a s Radvaňou, kde mu v čase plavieb žila rodina... Patril k rozvetvenej a v našich dejinách k jednej z najznámejších rodín – Turzovcov.

Detvan ošľahaný morskými vetrami

Morský vlk Július Juraj THURZO.

Ich korene a výhonky siahali od zvolenskej župy cez Kysuce a Oravu až po Pešť; boli medzi nimi medeni magnáti, župani, miestodržiteľia Uhorska, aj župný cestmajster Ján Daniel Thurzo z Detvy, otec nášho námorného kapitána. Keď zomrel, rodina sa presťahovala do Banskej Bystrice – bola tu pre matku, ktorá bola vyšivačka, väčšia možnosť zárobku a syn Julko mal gymnázium pod nosom. Raz sa chlapcovi dostal do rúk prospekt Uhorskej námornej akadémie vo Fiumi, dnešnej Rijeke, ponúkajúci zadarmo štúdium moreplavby – okamžite ho to nadchlo. Triedny profesor Ján Kmeť ho podporil a z kvarty – štvrtého ročníka gymnázia, šiel urastený mladík, s vynikajúcimi telesnými predpokladmi na profesiu námorníka, do Fiume. Akadémiu absolvoval ako osemnásťročný s vyznamenaním a hneď nastúpil ako kadet na staré nákladné plachtence, brázdilce nielen Jadran a Stredozemného mora, ale aj oceány. Raz kdesi z Afriky napísal matke: „Keby som toto všetko chcel opísať, musel by som veľa písať, pravdu nenapíšem a nepravdu nemôžem písať...“ (z pozostalosti, list matke z 27. apríla 1901 – mal deväťnásť rokov). Rakúsko-uhorskí námorníci to nemali ľahké. Svet sa čudoval, na akých predpotopných lodiach sa púšťali do sveta a na šire more, pritom ich služba bola najhoršie platená v celej Európe a ak cisársky dvor uvoľnil nejaké investície do loďstva, zhrablo to vojenské námorníctvo. Mal len dvadsaťjeden rok, keď sa stal dôstojníkom, a už o tri roky, v marci 1906, bol kapitánom na dlhé plavby. Pobudol na každom kontinente, prežil aj stroškotanie lode. Po vzniku ČSR organizoval našu námornú plavbu, ale pre ústrky a nepochopenie pražskej vlády sa stiahol na Dunaj, aby v Bratislave strávil ešte tridsať krásnych rokov života so svojou rodinou, na ktorú dovtedy nemal čas. Srdce mu dotklo v roku 1950.

(jč)

Humenčan Štefan THOMÁN bol žiakom Franza Liszta a učiteľom Bélu Bartóka

Zložité návraty významného klaviristu do rodiska

Marián ŠIMKULIČ – Foto: autor

V tomto roku pripravujú v centre horného Zemplína jubilejný, už 15. ročník medzinárodného festivalu Humenské organové dni Štefana Thomána. Podujatie je pomenované podľa významného rodáka, klavírneho virtuóza, skladateľa a hudobného pedagóga, ktorý bol žiakom Franza Liszta a učiteľom Bélu Bartóka či Ernesta Dohnányiho.

Už publikácie za socializmu sa jednou-dvoma vetami zmieňovali o narodení Štefana Thomána v Humennom. Rovnako skromne uvádzali, že bol žiakom svetoznámeho klaviristu a skladateľa Franza Liszta a vychoval mnohé osobnosti vážnej hudby. Viac informácií o tejto osobnosti či prejavenie úcty sa čakalo po revolúcii v roku 1989. Na vtedajšom mestskom zastupiteľstve padli návrhy poslancov, aby niektoré ulice niesli mená významných rodákov. Medzi navrhnutými osobnosťami sa ocitol aj Štefan Thomán. Podobne ako pri ďalších menách kandidatura neprešla. Až v roku 2003 získal podporu prvý ročník Humenských organových dní Štefana Thomána. Tradícia doterajších koncertov vážnej hudby v meste sa tak rozrástla o ďalšie podujatie. Organizátori – mesto Humenné, mestské kultúrne a spoločenské stredisko a rímskokatolícky farský úrad – založili novú tradíciu. Dramaturgicky festival zastrelil popredný slovenský umelec prof. Ivan Sokol. Lenže hudobné podujatie hneď od začiatku sprevádzali technické problémy s dvojmanuálovým organom značky Rieger – ktorý bol jeho muzikantským srdcom – a to haprovalo... Po tristotisícovej finančnej injekcii mesta (vtedy ešte v slovenských korunách) sa ho podarilo zrekonštruovať. Mesto dodnes z rozpočtu prispieva na jeho bežnú údržbu. Aj touto formou sa významný európsky hudobný pedagóg a klavirista vrátil do svojho rodiska.

■ ZAPADAL PRACHOM

V rámci desiateho ročníka medzinárodného organového festivalu Štefana Thomána v roku 2012 vo foyeri humenského Domu kultúry odhalili bustu rodáka s nápisom Štefan Thomán 1862 Humenné – 1940 Budapešť, klavírny virtuóz, hudobný pedagóg. Text pod plastikou umelca je uvedený v troch jazykoch – slovenčine, maďarčine a angličtine. Sochár Lajoš Bíró namiesto pôvodne plánovanej reliéfu vytvoril vystupujúcu podobizňu osobnosti. Inšpiráciu našiel nielen v dobových fotografiách Štefana Thomána, ale aj vo vyjadreniach jeho žiaka Bélu Bartóka. A hoci sochár z partnerského mesta Matészalka vytvoril Thománovu podobizňu už v roku 2007, až do jej slávnostného odhalenia padal na ňu prach v depozitári. Ešte šťastie, že ju v príhodný čas oprášili a zaujala dôstojné miesto.

Podľa dostupných prameňov posledná návšteva Štefana Thomána v jeho rodnom meste bola v januári 1913, keď prišiel na pohreb svojho otca Dávida. K rodisku sa hlásil aj neskôr, o čom existujú svedectvá v miestnej tlači. V súčasnosti sa pripravová rodákovo živou hudbou v priestoroch kostola, kde ako dieťa začínal hrať na organe.

■ S OPERETAMI NEUSPEL

Štefan Thomán sa narodil 4. novembra 1862 v Humennom. Jeho otec Dávid študoval medicínu vo Viedni a koncom päťdesiatych rokov 19. storočia sa usadil v Humennom, kde zriadil humenskú nemocnicu, ktorá sa neskôr stala verejnou. Dlhé roky ju viedol ako vedúci lekár a neskôr ako riaditeľ. Jeho matka Roza, rodená Weisbergová, dobre hrala na klavír. Obaja podporovali syna v jeho hudobnom úsilí. Prvé hudobné vzdelanie ich nadaný syn získal od Jánoša Pundaiho, organistu v miestnom kostole. Už ako sedemročný chlapec s ním štvorročne hral ouvertúru z opery Ladislava Huňady. Gymnázium ukončil v Košiciach, kde ho český dirigent Karol Hoditz súkromne vyučoval hru na klavír. Aj preto sa rozhodol zapísať na Hudobnú akadémiu v Budapešti, keď predtým zanechal štúdiá práva vo

Viedni. Pred prijímacou komisiou zahral to, čo ho naučil jeho košický pedagóg – teda úryvky z operiet či vychytené melódie. Ale keď od neho žiadali, aby zahral niečo od Mozarta, Beethovena či Liszta, nevedel. A nepoznal ani ďalších skladateľov vážnej hudby. Členovia komisie ho síce pochválili, že vie dobre čítať z nôt, čo bola vždy jeho silná stránka, ale nič mu to nepomohlo, neprijali ho.

■ DRUHÝ POKUS

So svojimi starosťami sa mladý Štefan Thomán zdôveril otcovi. Ten

V tomto humenskom farskom kostole robil Štefan THOMÁN prvé kroky ku kariére muzikanta.

ho povzbudil, že ak členovia komisie konštatovali, že vie dobre čítať z nôt, naučí sa požadovaný repertoár a znovu sa prihlási. Ešte dôležitejšia bola však správa od otca, že sa so synovými starosťami zdôveril zemplinskému županovi, humenskému grófovi Aladárovi Andrášimu, ktorý bol v Budapešti poslancom uhorského snemu. Prislúbil, že sa porozpráva s riaditeľom akadémie, aby zväzil svoje rozhodnutie. Po grófovej intervencii Štefana Thomána prijali na Hudobnú akadémiu v Budapešti, kde bol jeho učiteľom Ferenc Erkel...

Hodnotenie z ročenky 1882: Štefan Thomán – klavír vynikajúci, povinné vedľajšie predmety, komponovanie, zborový spev chváľtebné. Ako uvádza spomínaná ročenka, Thomán pri verejnom vystúpení zahral Mendelsonovu fúgu pre klavír.

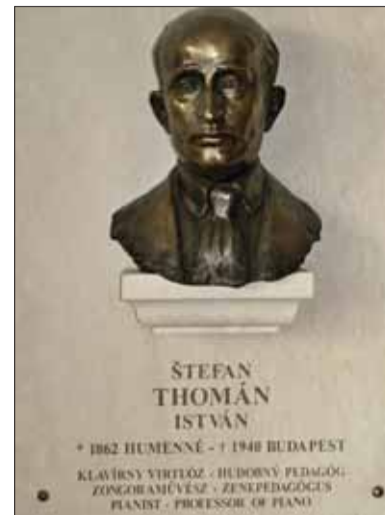
■ STRETNUTIA S LISZTOM

„Mal som dvadsaťjeden rokov a bol som študentom druhého ročníka. Moja hodina klavíra pripadla na štvrtú popoludní. V ten deň som hral Waldsteinovu sonátu opus 53 Ludwiga van Beethovena. Zrazu do triedy vstúpil Franz Liszt a kývol, aby som pokračoval. Prísadol si ku mne. Vpravo sedel on, vľavo profesor Erkel. Takú trému a strach som ešte v živote nezažil. Až keď som sa konečne dostal k záveru skladby, uľavilo sa mi,“ napísal neskôr Štefan Thomán vo svojich spomienkach.

Súčasťou tejto návštevy veľkého skladateľa medzi druhákmi akadémie bolo aj pozvanie Thomána na hodinu klavíra ďalší deň. Uvedomil si pritom, aké je to ocenenie, keďže Liszt si vybral svojich žiakov spomedzi štvrtákov. Aj preto šiel na prvú hodinu k majstrovi klavíra s pocitom, akoby mu narástli krídla. Zahral jeho etudu F mol, no s malou chybou. Majster ju však prisúdil presile nových dojmov mladého študenta v posledných dvoch dňoch. Napokon sa stal Lisztovým žiakom. Na základe jeho odporúčania dostal od mesta Budapešť štipendium vo výške dvesto forintov. V školskom roku 1884/1885 študoval Štefan Thomán posledný rok na Hudobnej akadémii. Štúdium hry na klavír u Ferencu Erkel

a kompozície u Sandora Nikolicsa. Orchester Národného divadla pod taktovkou Gyulu Erkela a za klavírneho sprievodu Štefana Thomána predniesli jeho Andantino pre orchester. Stalo sa tak 24. júna 1885 a bolo to úchvatné vyvrcholenie jeho štúdia. Navyše Franz Liszt zbral svojich najlepších žiakov, medzi ktorými bol aj Thomán, na viacmesačné koncertné turné do Weimaru a Rima. Žiaľ, onedlho potom Franz Liszt zomrel. Pri jeho katafalku čestnú stráž držali jeho milovaní študenti. Medzi nimi aj Thomán.

V školskom roku 1888/1889 nastú-

stratilo čosi z jeho osobnosti. Túto zásadu považoval Thomán za natoľko dôležitú, že vyžadoval od nás štúdium hry veľkých interpretov. Pre mňa boli najdôležitejšie interpretácie Liszta, Thomána a Chopina, od ktorých som sa najviac učil. A tak študovať u Thomána bolo viac ako osvojiť si vynikajúcu techniku hrania. Výchova, ktorú som dostal, nebola určená len pre ruky klaviristu a sluch hudobníka, ale priamo sa dotýkala ľudskej duše.“

■ REŠPEKT V EURÓPE

Thomán v roku 1906 vydal šesťzväzkovú zbierku Technika hry na klavíri, základné cvičenia pre osvojenie si vyrovnanej a virtuózskej hry na klavíri, ktorá je dodnes učebnicou pre študentov. Popri svojej pedagogickej činnosti sa v celej Európe stal známym klavírnym interpretom, ktorý koncertoval doma, v Nemecku i v Taliansku. Považovali ho tiež za dobrého klaviristu komorných koncertov. Jeho kompozície pochádzajú skôr z mladších rokov, keď písal pre klavír a orchester. Meno Štefana Thomána sa však najviac spája s jeho pedagogickým pôsobením na akadémii.

Vzhľadom na ťažké zdravotné problémy ministerstvo súhlasilo so žiadosťou o jeho uvoľnenie do dôchodku. Na jeho miesto prišiel Béla Bartók. A tak Thomán vo veku štyridsiatich piatich rokov po osemnástich rokoch na Hudobnej akadémii odišiel do dôchodku. Žil v Budapešti s manželkou Valériou, rodenou Neuschlosovou, a troma dcérami: Máriou, Alžbetou a Katarínou.

Thomán organizoval koncerty aj v domovskom prostredí. Dokonca s medzinárodnou účasťou svetovo uznávanej klaviristky Jeanne Marie Darré z Francúzska. Veľmi mu tiež pomáhali jeho žiaci Ernest Dohnányi i Béla Bartók, ktorí pri učiteľových starostiach s cukrovkou a problémami s očami mienili vyťažok z neho použiť na krytie výdavkov na jeho pobyt v sanatóriu.

■ TELEGRAM K JUBILEU

Chýrni žiaci a ctelia sa v marci 1914 tiež chystali dôstojne osláviť štvrtstoročné pedagogické a umelecké jubileum Štefana Thomána. Po vydarenom umeleckom koncerte odovzdali študenti a ctelia jubilantovi pamätnú plaketu. Srdečným telegramom pozdravil slávneho rodáka aj poslancový zbor mesta Humenné.

Srdce toho slávneho Humenčana dotklo 24. septembra 1940. Tvorivý rozmach jeho hudobného génia sa rozvinul v Budapešti, takže iste ani neuvažoval nad tým, aby na večný odpočinok nasledoval do rodného mesta svojho otca. Navyše, v tom čase v Maďarsku i na Slovensku panoval fašizmus. Jeho návraty do Humenného sú však v súčasnosti viac ako symbolické: medzinárodný organový koncertný cyklus, nesúci jeho meno, sa koná v priestoroch miestneho farského kostola, kde s hudbou začínal.

Pestrosť slovenského ľudového oblečenia je nevyčerpatelná Veľká krása na malých bábikách

Text a foto: Alena REZKOVÁ

Netradičný pohľad na regionálnu pestrosť slovenského ľudového oblečenia ponúka výstava Krojované miniatúry v priestoroch Domu Matice slovenskej v Lučenci. Kroje z rôznych slovenských regiónov, do detailov vypracované, ba až vyšperkované, zhotovili manželka Bellovičovi z Lukáčoviec pri Nitre. Vyparadené bábiky tvoria jedinečnú etnografickú zbierku a sú svedectvom nielen o záľube či šikovnosti ich tvorcov, ale aj o ich vzťahu k domovine.

Rastislav Bellovič sa venoval výtvarnej činnosti od detstva a pred pár rokmi sa spoločne s manželkou Annou, ktorá sa krojovaným bábikám venovala už dávnejšie, rozhodli, že spoja pri tomto koníčku sily, najmä keď sa v skanzene v Zuberici dozvedeli, že takýchto ľudovomeleckých výrobkov je málo a návštevníci sa o ne zaujímajú. A tak začali známe „barbíny“, ktoré majú aj svoj mužský náprotivok, obliekať do slovenských krojov. Návrhy vypracováva pán Rastislav, man-

FOTORIPOST

želka mu pomáha so šitím. Väčšinu bábik takto obliekli v Írsku, kde sa pracovne zdržiavajú, na Slovensko prichádzajú sporadicky na návštevy, čo tiež využívajú na nákup potrebných materiálov.

Spočiatku ich viedli komerčné zretele, ale zámer predávať tri či štyri najbežnejšie krojované vzory nahradilo ušľachtilejšie predsavzatie – vytvárať

stále novšie a novšie bábiky, veď Slovensko je v tomto ohľade azda nevyčerpatelnou studnicou podnetov.

Na výstave v D MS v Lučenci tak možno obdivovať kroje takmer z celého Slovenska – letné i zimné, denné i sviatočné, aj svadobné. Pravda, niektoré regióny ešte nie sú celkom zastúpené, ale že na ich doplnení usilovne pracujú, potvrdzujú slová pána Belloviča: „Dúfam, že sa nám s manželkou podarí pridať ešte viacero krojov, ktoré si to pre svoju krásu tiež zaslúžia, aj keď si uvedomujem, že zvládnuť všetku tú slovenskú krásu je nad sily jednotlivca.“

Treba veriť, že touto krásou obohatia návštevníkov aj v iných slovenských mestách.

Plody zberateľskej záľuby manželov KRASKOVCOV z Nitry Bohatstvo z truhlíc slovenských žien

Text a foto: Ján JANČOVIC

V nitrianskom Krajskom osvetovom stredisku otvorili jedinečnú výstavu krojov a textilných súčastí žien s názvom Ej, ženy, ženy..., ktorá predstavuje tradičné formy odievania a typické spôsoby ich zdobenia prakticky na celom Slovensku. Zvláštnosťou je, že celá zbierka je vlastníctvom jednej rodiny – Kraskovcov z Nitry.

V zbierke sú najmä kroje regiónov Novohrad a Hont.

Poľnohospodársky inžinier na dôchodku Pavol Krasko je rodák z Békešskej Čaby a k rodovej geneológii a k ľudovej kultúre nadobudol vzťah od detstva na Slovensku. Do krajiny svojich predkov ho doslova priniesli rodičia práve pred sedemdesiatimi rokmi v povojníku...

Manželka KRASKOVCI predstavili svoju celoživotnú záľubu.

O krojovanej záľube hovorí: „Za osemmásť rokov sme spoločne s manželkou Katarínou precestovali takmer všetky historické regióny Slovenska a nazbierali sme kolekciu viac ako šesťdesiatich krojov. Najviac nám učarovala pestrosť výšiviek a vzoriek krojov z regiónov Novohrad a Hont, skadiaľ prišlo pred tristo rokmi do Békešskej Čaby najviac Slovákov. Hádám netreba zdôrazňovať, aká práca potom čakala na manželku, aby sme z toho urobili výstavnú kolekciu, ktorú v Nitre predstavujem prvý raz.“

Koncepciu výstavy a jej zloženie predstavila na vernisáži etnologička Linda Štulajterová. Jednotlivé kroje obliekli na tridsaťtri figurín aj s rozmanitými odevnými a úžitkovými súčasťami a doplnili atribútmi materiálnej kultúry, ako sú kútne plachty alebo odevné truhlice. Na fotografiách Jozefa Spišáka je päťdesiatosem krojov z celej zbierky na vybraných dievčatách a ženách z rôznych folklórnych súborov a skupín. Na otvorenie výstavy prišlo spontánne aj niekoľko krojovaných skupiniek z viacerých regiónov Slovenska, čím tejto originálnej a na vysokej úrovni pripravenej výstave dali už od prvého dňa vysokú známku prezentácie slovenského ľudového umenia.

Predsedu Matice si uctili východniari Kapurkou

Ocenenie Mariánovi TKÁČOVI

Klub východniarov v Bratislave Patriot udelil už piaty raz po sebe Cenu Patriotu nazvanú Kapurka (Bránička). Udeľujú ju osobnostiam z východného Slovenska, ktoré prekročili „bránu“ východu a zapísali sa do slovenskej kultúry. Po lekárovi Michalovi Šteňovi, spevákovi Petrovi Lipovi, spisovateľke Milke Zimkovej a exprezidentovi Rudolfovi Schusterovi ju v tomto roku prevzal predseda Matice slovenskej

Marián Tkáč. Cenu odovzdali prezident klubu Michal Merga a Jozef Burian, člen vedenia Patriotu, poslanec NR SR. Ten k slávnostnému aktu uviedol, že je ocenením celoživotných aktivít laureáta v oblasti financií, bankovníctva, prozaickej a publicistickej činnosti, ako aj za presadzovanie princípov vlastenectva do života slovenskej spoločnosti.

Foto: J. Holík

Predstavitelia Klubu východniarov M. MERGA (vľavo) a J. BURIAN (vpravo) s laureátom.

MATICNÉ DEPEŠE

Štúr v Močenku

V základnej škole v Močenku pri príležitosti 161. výročia úmrtia L. Štúra inštalovali Putovnú filatelistickú výstavu Odkaz Ľudovíta Štúra s prezentovaním rovnomennej príležitostnej poštovej pečiatky. Výstavu pripravil miestny Klub filatelistov v spolupráci s obecným úradom, základnou školou a Miestnym odborom Matice slovenskej. Výstavu uviedol prihovorom riaditeľ školy Mgr. Eduard Lacko, ktorý vyjadril presvedčenie, že filatelistická výstava s takýmto tematickým obsahom osloví žiakov a nájdú v nej nové osobnostné impulzy. Výstavou školákov previedol filatelistu Jozef Kútny, ktorý podčiarkol skutočnosť, že Ľudovít Štúr ako génius národa aj Európy, hľadá na nás z najmenších umeleckých diel na výstavných paneloch v mnohorakej podobe. Prítomným na výstave sa prihovril aj starosta obce Roman Urbánik, ktorý vysoko vyzdvihol zástoj Ľ. Štúra na kodifikácii spisovného slovenského jazyka a jeho stále živú myšlienku slovenskej vzájomnosti. Putovná výstava sa onedlho presťahuje do Hornej Kráľovej a postupne zavíta aj do ďalších škôl na Slovensku.

(jk)

Plesali v krojoch

Myšlienka usporiadať netradičný ples rezonovala v hlavách členov známeho súboru Matičiarik už dlhší čas. Na skutočnosť ju začali premieňať v závere minulého roka, keď sa pustili do prípravy krojovaného plesu. Mladí folkloristi, ktorí vyrástli v súbore, si rozdelili úlohy a postupne riešili všetky náležitosti spojené s takýmto podujatím. Priestory v budove Miestneho odboru Matice slovenskej boli 28. januára v sobotu večer pripravené na spoločensko-kultúrne podujatie v inom háve, než sme zvyknúť, hneď vedľa hlavnej sály pravá sedliacka izba, ale folklór tu mal domovské právo všade. Postupne prichádzali hostia. Predpísaný úbor – kroj alebo len jeho súčasť. Plesajúci prišli v tradičných odevoch nevidanej krásy z rôznych kútov Slovenska. Prví sa do tanca zberali domáci, ktorí na otvorenie plesu zatancovali blok východoslovenských tancov. Krstní otcovia Ing. Ľuboš Ivan a Ing. Pavol Hudák, PhD., otvorili ples slávnostným prípitkom a zložili nielen symbolické klobúky na znak uznania šikovnosti organizátorov.

Ján JANČOVIC

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V SNN č. 2 sme sa pýtali, kto je predseda dozorného výboru MS. Správna odpoveď: JUDr. Štefan Martinkovič. Knižné darčeky pošleme týmto čitateľom: Cyril Longauer, Banská Bystrica; Ivan Šarkan, Martin; Anna Sýkorová, Bratislava.

Nedávno verejnosť – a nielen matičnú – neprijemne zaskočila zvešť o zvoľi novo sformovanej policajnej jednotky na „boj s extrémizmom“, ktorá si na jeden z prvých zásahov vybrala rešpektovanú vedeckú autoritu aj v zahraničí, historika, autora neprekonanej publikácie Dejiny Slovenska a Slovákov, deväťdesiatdvaročného profesora...

• Napište nám meno obete tohto nedávneho mocenského zastrašovania?

Odpovede nám posielajte – ako vždy – na známu redakčnú adresu (uvedenú aj v tiráži SNN) našej administrátorky Ľubici Rišiarovej s označením Čitateľská súťaž do 2. marca 2017.

(red)

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Štátotvorný
národ?

Jednému z troch koaličných partnerov sa plnia – v rámci možnosti – tie najsmelšie sny. Jeho partnermi sú totiž Slováci, štátotvorný národ, o ktorom sa zvykne hovoriť, že je taký a hentaký, aj xenofóbny, aj netolerantný, aj holubičí a tak ďalej, a to bez ohľadu na fakty. Tu sú: na päťdesiatich piatich železničných staniách južného Slovenska (a jednej na severovýchode) sa za nemalé peniaze budú meniť tabule s názvom stanice. V Rožňave sa k nám vráti Rozsnyó, v Rimavskej Sobote Rimaszombat, v Senci Szenc. Dvojzajazyčný názov pribudne aj vo Filakove, v Galante, Hrhove či Hurbanove. Na päťdesiatich štyroch to bude maďarský ekvivalent; železničná stanica v Medzilaborciach dostane rusinsky: Mižlaborce? Fakty sú fakty, podľa hovorkyne ministerstva dopravy, ktorý vedie nominant mostotvorcov, to len naplňa vládou schválené programové vyhlásenie, ktoré s takýmto krokom počítá. Rezort už vydal pokyn štátnemu správcovi trati a niektorých železničných staníc – Železničiarom Slovenskej republiky, aby takúto zmenu pripravil.

Ako sme sa po jednej z koalíčných rád dozvedeli, nasledovať bude zavádzanie maďarčiny do súdneho konania, celkom logicky, pretože rezort spravodlivosti vedie tiež nominantka tejto strany. Možno sa dočkáme aj premenovania odpadových skládok, v ktorých je údajne Slovensko veľmocou, do jazyka menšiny. Aj ten rezort vedie člen strany Most, čo v maďarčine znamená „Teraz“.

Teraz sa teda deje toto – a čo bude nasledovať? Možno vlaky z Komárna do Bratislavy zadarmo, možno zriadenie maďarskej fakulty práva, aby sudcovia dokázali súdiť v maďarčine. Možno, ktovie...

Dočkáme sa však aj pokroku „v rámci možnosti“ zo strany štátotvorného národa? Dočkáme sa, že sa začne s výučbou dejepisu na celom Slovensku v slovenčine a zo slovenských učebníc – ten rezort totiž vedie nominant národniarov? Dočkáme sa návratu k titulu „Kráľ starých Slovákov“ na jazdeckej soche na Bratislavskom hrade? Dočkáme sa pamätných dní pripomínajúcich dôležité medzníky našej histórie, napríklad Trianon?

Podľa skutkov sa pozná jednotlivca i národ. Aký ostane či stane sa ten náš? Štátotvorný?

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
.tasr.

Matica slovenská čaká žiadosti na podporu projektov do konca februára

Dotácie do regionálnej kultúry

Ján SEMAN, Členské ústredie MS

Výzva na predkladanie žiadostí o poskytnutie dotácie na ochranu a rozvoj miestnej a regionálnej kultúry na rok 2017 je uverejnená na www.matica.sk od 8. decembra 2016. Podobne ako minulý rok môže o príspevok požiadať každý aktívny MO MS, odbor MM s právnou subjektivitou, záujmový i vedecký odbor MS, ktorý voči MS plní všetky povinnosti – má zaplatené členské príspevky i ďalšie náležitosti podľa stanov MS – v neposlednom rade zaslané vyúčtovanie dotácie z predchádzajúceho roka v stanovenom termíne.

Maximálna výška dotácie na jeden projekt je 450 eur, pričom jeden matičný subjekt môže podať najviac dva projekty. Žiadatelia zasielajú svoje formuláre najneskôr do 28. februára 2017 na adresu Členského ústredia MS v Martine. Žiadosti zaslané po tomto termíne nebudú akceptované. Formuláre žiadostí zaeviduje ČÚ MS v centrálnej databáze projektov podľa krajov. Projekty sa predložia na rozhodnutie o pridelení dotácie krajským komisiám MS, ktoré ich posúdia a rozhodnú o výške dotácie. Rozhodnutie komisií bude uverejnené na internetových stránkach MS najneskôr do 31. marca 2017. Treba zdôrazniť, že každý kraj má svoju vlastnú komisiu, ktorú tvoria členovia krajských či okresných rád, zástupcovia D MS a OP MS, doplnení o matičných aktivistov z MO MS. V ostatných rokoch ide o významný demokratický krok vpred, keďže o rozdelení finančných prostriedkov už rozhodujú regióny.

Aj v roku 2017 budú mať v komisiách prioritu projekty zamerané na národné osobnosti i udalosti, významné výročia, vlastenecké aktivity mládež, tradičné folklórne akcie a pod. Medzi najvýznamnejšie výročia v roku 2017 patria: 200. výročie narodenia J. M. Hurbana a Andreja Radlinského, 170. výročie narodenia S. H. Vajanského, 200. výročie narodenia Adolfa Dobrianskeho, 75. výročie úmrtia predsedu MS Jána Vanoviča, 140. výročie úmrtia predsedu MS Jozefa Kozáčka, 140. výročie úmrtia Viliama Paulinyho-Tótha, 150. výročie narodenia P. V. Rovnianka, 80. výročie úmrtia Martina Rázusa, 150. výročie narodenia B. S. Timravy, 220. výročie narodenia Štefana Moyses, 110. výročie tra-

Pracovníci členského ústredia.

gedie v Černej a mnoho ďalších osobností i národných udalostí. Celková výška finančných prostriedkov určených výborom MS na podporu regionálnej kultúry pre rok 2017 je 50 000 eur. Dotácia sa poskytne vopred na účet žiadateľa po doručení podpísanej zmluvy o poskytnutí účelovej dotácie na ČÚ MS. Minulý rok predstavovala táto suma 46 000 eur a bola doplnená z fondu „Pomôžme si sami“ o ďalších 4 000 eur, tie však boli poskytnuté až po realizácii akcie formou refundácie. Dôležitou informáciou je, že po skončení projektu je žiadateľ povinný vecne a finančne zhodnotiť realizovaný projekt najneskôr do tridsiatich dní po jeho skončení, a to prostredníctvom formulára s názvom vyúčtovanie dotácie v roku 2017. Ďalšie podrobnosti týkajúce sa predkladania žiadostí na poskytnutie dotácie na ochranu a rozvoj miestnej a regionálnej kultúry, vrátane oprávnených nákladov, sú k dispozícii na matičnom webe. Uvedenú výzvu a potrebné písomnosti nájdete nielen na hlavnej matičnej stránke, ale aj na odkaze <http://matica.sk/clenske-ustredie/regionalna-kultura/>.

Správna rada Inštitútu vzdelávania a komisie výboru MS rokovali v Nitre

O povznesení materčiny a matičnom dianí

Viliam KOMORA

Správna rada Inštitútu vzdelávania MS rokovala v Nitre. Za účasti jej členov a riaditeľa inštitútu Pavla Mihála rokovanie viedol predseda Správnej rady Inštitútu vzdelávania MS Marek Hanuska. Na zasadnutí bol tiež prítomný prvý podpredseda MS Viliam Oberhauser. Prítomní prerokovali a schválili výročnú správu inštitútu za rok 2016, vyhodnotenie hospodárenia a účtovnú závierku.

Na rokovaní odznelo viac podnetov, ktoré by mohli prispieť k efektívnemu plneniu poslania tejto matičnej neziskovej organizácie. Boli zamerané na rozšírenie možnosti získavania asignačnej dane, ktorou inštitút prispieva na podujatia MO MS, a tiež smerovali na zabezpečenie reklamy a prostriedkov pre ťažiskové matičné podujatia. O vydavateľskej praxi MS a zefektívnení spolupráce Neografie, a. s., a Matice referoval V. Oberhauser. Prítomní pozitívne hodnotili pôsobenie P. Mihála vo funkcii riaditeľa Inštitútu vzdelávania, prerokovali a schválili plán činnosti a rozpočet inštitútu na podporu hlavných aktivít MS. Národných matičných slávností, ako aj podujatí MO MS v aktuálnom roku.

Po rokovaní Správnej rady Inštitútu vzdelávania MS nasledovalo spoločné zasadnutie komisií výboru MS pre národnostné vzťahy, školstvo a kultúru, ktoré viedol jej predseda V. Komora. Navrhol, aby Matica slovenská uskutočnila k Medzinárodnému dňu materinského jazyka Deň slovenského jazyka. Na podnet reagovala kritickým postrehom riaditeľka Strediska národnostných vzťahov MS M. Vyšná, ktorá rámcovovala, že problematika materinského jazyka sa pomaly vracia do čias, keď Štúr bojoval o národný jazyk – slovenčinu. K hľadaniu foriem a metód obrany spisovného jazyka a jazykovej praxi na juhu Slovenska sa vyjadrili viacerí členovia komisie. V. Komora vyzdvihol príklad D MS v Banskej Bystrici a prie-

beh tamojšieho okresného kola Šalianskeho Maťka ako konkrétnu oslavu slovenčiny. L. Klučková sa vyjadrila k plánovanému okrúhlym stolom a pripravovanej konferencii k reforme školstva. K odborným, ale aj praktickým otázkam matičného života v ďalšom priebehu rokovania hovorili M. Vyšná, P. Kopolka, J. Lomenčík, Juraj Gajdoš i M. Kozárová. V. Oberhauser skonštatoval, že problémom je na juhu veľa a spoločne s L. Klučkovou aby Matica o nich rokovala s príslušnými rezortnými ministerstvami. Prítomní vyjadrili ostrý nesúhlas s pripravovaným dvojzajazyčným premenovaním názvov päťdesiatich piatich železničných staníc v oblastiach Slovenska s väčšinovým maďarským obyvateľstvom a prijali k tomu vyhlásenie MS.

URBÁRSKE SPOLOČENSTVO ŽABOKREKY – POZEM. SPOL.,

so sídlom 038 40 Žabokrek 145, v zastúpení Ing. Emilom Rišianom, predsedom spoločenstva, oznamuje svojim podielnikom, že 24. marca 2017 o 16. hodine v sále Kultúrneho domu obce Žabokrek sa uskutoční riadne valné zhromaždenie.

PROGRAM:

- Prezentácia účastníkov (16. – 17. h)
- Otvorenie (17. h)
- Voľba mandátovej, návrhovej komisie, zapisovateľa a overovateľov zápisnice
- Správa o plnení uznesenia zo zasadnutia valného zhromaždenia US Žabokeky, konaného 18. marca 2016
- Hodnotiaca správa o činnosti US za rok 2016
- Správa lesného hospodára
- Schválenie ročnej uzávierky za rok 2016
- Správa mandátovej komisie
- Schválenie novelizovaných stanov a zmluvy

o založení spoločenstva (zmena zákona č. 97/2013 o Pozemkových spoločenstvách)

- Diskusia
- Návrh na uznesenie
- Záver
- Výplata nevyplatených podielov za rok 2014 a rok 2016

Žiadame vás o účasť!

Ak sa nebudete môcť zúčastniť na valnom zhromaždení, prosíme vyplniť splnomocnenie na zastupovanie vašej osoby.

R - 2017009

PRIPOMÍNAME SI

18. februára

– stodevädäsiatpäť rokov od zemetrasenia na juhu Žitného ostrova; v Komárne zničilo veľa domov a dva kostoly (1822)

– pred sto deväťdesiatimi rokmi sa na Dolnej zemi narodil Leopold Branislav Abafi (1827 – 1883), evanjelický kňaz, kapitán dobrovoľníkov v revolúcii meruósmeho roka, autor historických noviel a drámy Pád Rastislava

– osemdesiat rokov od smrti významného krajana v USA bankára Michala Bosáka (1869 – 1937)

– hokejový reprezentant Martin Marinčin má dvadsaťpäť rokov

19. februára

– dvadsať rokov od smrti Jaroslava Siakeľa, autora prvého slovenského filmu Jánošík z roku 1922; dožil sa stojeđen rokov (1896 – 1997)

– päť rokov, čo zomrela známa hudobná redaktorka Slovenského rozhlasu Oľga Odzganová (1933 – 2012)

20. februára

– pred sto päťdesiatimi rokmi prisahou vernosti cisárovi Františkovi Jozefovi sa v roku 1867 ujala úradu nová uhorská vláda na čele s J. Andrášim; vznikla po rakúsko-maďarskom vyrovnaní, ktorým sa zvýšili právomoci Budapešti a tá mohla nasadiť ešte tvrdší maďarizačný kurz

21. februára

– stotridsaťpäť rokov, čo sa narodil legendárny slovenský moreplavec, kapitán zaoceánskych parníkov Július Juraj Thurzo (1882 – 1950)

22. februára

– pred sto štyridsiatimi piatimi rokmi vznikol v Martine Slovenský spevokol (1872), ktorého súčasťou bolo aj známe ochotnícke divadlo

– tridsať rokov od smrti slovenského Rusína, svetoznámeho popartistickeho výtvarníka Andyho Warhola (1928 – 1987)

– desať rokov, čo opustil svoju novinársku a literárnu tvorbu jeden z generácie známych reportérov niekdajšieho denníka Smena Jozef Dunajovec (1933 – 2007), o. i. autor biografie otca veľkých slovenských vodných diel profesora Danišoviča Projektantova odysea

23. februára

– stopiate výročie narodenia katolíckeho kňaza prof. Jozefa Hrušeckého (1912 – 1983), v päťdesiatich rokoch väzňa, potom šéfredaktora Katolíckych novín, v dubčokovskej jari populárneho prednášateľa v cykloch Blumentálskeho kostola; v roku 1970 ho vyhnali do Horných Obdokovic

– významný prozaik, rozhlasový autor, publicista, spolutorvorca našej štátnosti, niekdajší veľvyslanec v Kanade Anton Hykisch, člen Spolku slovenských spisovateľov, začas aj predseda slovenského PEN sa dožíva osemdesiatich piatich rokov

24. februára

– pred sto sedemdesiatimi rokmi sa v známej rodine bankoštiavnických Hellovcov narodil Alexander Hell (1847 – 1877), napriek krátkemu životu sa stíhol zapísať do dejín botaniky

– stotridsať rokov, čo z Trenčianskej župy násilne odviezli na juh Maďarska stosedemdesiat detí (1887), na trhoch ich rozдали gazdom za pastierov a paholkov; cieľom bolo pomadžarčovanie mládeže

(JČ)